

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

KATEDRA APLIKOVANÉ EKOLOGIE

Česká
zemědělská
univerzita
v Praze

Evaluace efektivity implementace a dopadů na
ŽP provádění Dohody o partnerství

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Vedoucí práce: Ing. Zdeněk Keken, Ph.D.

Vypracoval: Bc. Jakub Mlejnek

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jakub Mlejnek

Environmentální vědy
Aplikovaná ekologie

Název práce

Evaluace efektivity implementace a dopadů na ŽP provádění Dohody o partnerství

Název anglicky

Evaluation of the effectiveness of implementation and environmental impacts of the implementation of the Partnership Agreement

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude identifikovat, popsat a vyhodnotit míru efektivity, udržitelnosti a reálného dopadu na ŽP implementace Dohody o partnerství napříč plánovacími cykly.

Metodika

Diplomová práce bude vycházet ze strategie Dohoda o partnerství napříč plánovacími cykly. Metodicky bude analyzována struktura navrhovaných cílů a k nim náležících opatření a jejich změna napříč plánovacími cykly. Dále budou analyzovány indikátorové soustavy, pomocí kterých bude docházet k identifikaci reálné efektivity a skutečného dopadu na ŽP implementace strategií. Závěrem budou komparovány predikovaná očekávání se zjištěným reálným stavem.

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran textu plus přílohy

Klíčová slova

Planovací proces, indikátory, evaluace, udržitelnost

Doporučené zdroje informací

Caradonna J. L. , 2014 – Sustainability A History, Oxford University Press.

CSIR, 1996. Strategic environmental assessment (SEA). A primer. CSIR Report ENV/S-RR96001. Stellenbosch: CSIR.

John B. Acharibasam & Bram F. Noble, 2014 Assessing the impact of strategic environmental assessment, Impact Assessment and Project Appraisal, 32:3, 177-187.

Marshall, R and TB Fischer, 2004:. Best practice use of SEA — Industry, energy and sustainable development. In Schmidt, M, E João and E Albrecht (eds.), Implementing Strategic Environmental Assessment. Springer-Verlag.

Riki Therivel & Ainhoa González, 2019 Introducing SEA effectiveness, Impact Assessment and Project Appraisal, 37:3-4, 181-187.

Therivel R., et al., 1992. Strategic environmental assessment. London: Earthscan.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – FZP

Vedoucí práce

Ing. Zdeněk Keken, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra aplikované ekologie

Elektronicky schváleno dne 21. 2. 2022

prof. Ing. Jan Vymazal, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 22. 2. 2022

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 27. 02. 2022

Prohlášení:

Prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pod vedením Ing. Zdeňka Kekena Ph.D. a všechny literární prameny, ze kterých jsem čerpal, jsem řádně uvedl.

V Praze dne

.....

Poděkování:

Rád bych poděkoval vedoucímu mé diplomové práce Ing. Zdeňku Kekenovi Ph.D. za skvělé vedení a přínosné rady při tvorbě diplomové práce. Dále bych mu chtěl poděkovat za jeho prvotřídní komunikační přístup a ochotu při zpracování diplomové práce. Také bych chtěl poděkovat mé rodině a přátelům za trpělivost a psychickou podporu. Děkuji vám všem.

Abstrakt

V posledních desetiletích se díky antropogenní činnosti zhoršil stav životního prostředí napříč všemi kontinenty či ekosystémy a ovlivnil kvalitu života nejen živočichů a rostlin, ale také hlavně místních obyvatel. Mezi nejvýznamnější problémy životního prostředí neřadíme pouze problematiku změny klimatu, ale také úbytek biologické rozmanitosti, překračující imisní limity v ovzduší nebo okyselování oceánů. Většina z výše zmíněných závažných problémů životního prostředí se dá do určité míry zlepšit díky implementaci environmentálních nástrojů do praxe a jejich následnou evaluací. Jeden z těchto nástrojů je Strategické posuzování vlivu koncepcí na životní prostředí (SEA), který posuzuje strategie z hlediska dopadu na životní prostředí a snaží se je nasměrovat k plnění zásad udržitelného rozvoje. Pro měření a hodnocení naplnění environmentálních cílů strategií se vyhotovují indikátorové soustavy, které pomáhají měřit změny negativního vlivu. V rámci této diplomové práce byla evaluována efektivnost implementace strategie Dohody o partnerství, vývoj specifických cílů strategie a jejich dopad na životní prostředí za operační cyklus 2014–2020. Pro účely vyhodnocení byly použity jak indikátory plnění koncepce, tak i indikátory SEA vyhodnocení. Ze závěru zkoumání se dá vyvodit, že reálný dopad implementace Dohody o partnerství 2014-2020 má pozitivní vliv na životní prostředí a cíle Dohod o partnerství jsou veskrze konzistentní se zřetelným zaměřením na zlepšení životního prostředí.

Klíčová slova: Plánovací proces, evaluace, indikátory, udržitelnost

Abstract

In recent decades, anthropogenic activity has degraded the environment across all continents or ecosystems and has affected the quality of life of animals, plants and local people. We sort among the most significant environmental problems not only the issue of climate change but also the loss of biodiversity, exceeding air pollution limits or the acidification of the oceans. Most of the above-mentioned serious environmental problems can be improved to some extent through the implementation of environmental tools in practice and their subsequent evaluation. One of these tools is the Strategic Environmental Assessment (SEA), which assesses strategies in terms of environmental impact and seeks to guide the strategies towards the principles of sustainable development. To measure and evaluate the fulfilment of the environmental goals in the strategies, set of indicators are developed, which help to measure changes in conditions of the negative impact. As part of this thesis, the effectiveness of the implementation of the Partnership Agreement document, the development of the specific goals of the concept and its impact on the environment for the 2014-2020 operational cycle were evaluated. For the purposes of the evaluation, the strategic indicators of the fulfilment as well as the indicators of the SEA evaluation were used. The real impact of the implementation of Partnership Agreement 2014-2020 has a positive impact on the environment and the objectives of the Partnerships Agreements are consistent with a noticeable focus on improving the environment goals.

Keywords: Planning process, effectiveness, indicators, sustainable development

Obsah

1. Úvod	12
2. Cíle práce	14
2.1 <i>Design výzkumu diplomové práce</i>	14
3. Literární rešerše	15
3.1 <i>SEA – historie, benefity a evaluace</i>	15
3.1.1 SEA proces v českém právním řádu	16
3.1.2 Benefity procesu SEA	17
3.1.3 Efektivita procesu SEA	19
3.1.4 Evaluace koncepcí	21
3.1.5 Evaluace SEA procesu	22
3.1. <i>SEA a indikátorová soustava</i>	24
3.2.1 Kritéria pro výběr indikátorů a indikátorové soustavy	25
3.2.2 Indikátory udržitelnosti	27
3.2.3 Klasifikace indikátorů	29
3.2.4 Indikátory při SEA vyhodnocení	31
3.3 <i>SEA v kontextu rozhodovacího a plánovacího procesu</i>	33
3.3.1 Rozhodovací proces a SEA	33
3.3.2 Plánovací proces a SEA	36
3.3.3 Ex-ante a ex-post SEA vyhodnocení	40
3.4 <i>Dohoda o partnerství</i>	41
3.4.1 Základní informace o Dohodě o partnerství	41
3.4.2 Dohoda o partnerství a SEA vyhodnocení	43
4. Metodika	46
5. Výsledky	48
5.1 <i>Výsledky vývoje DoP napříč operačními cykly</i>	48
5.1.1 Vývoj strategických cílů	48
5.1.1.1 Sektor Ekonomika	48
5.1.1.2 Sektor Sociální politika	49
5.1.1.3 Sektor Životní prostředí	50
5.1.1.4 Sektor Infrastruktura	51
5.1.1.5 Sektor Podpora rozvoje území	51
5.1.1.6 Specifické cíle s vazbou na životní prostředí v operačních cyklech DoP	53

5.1.2	Vývoj indikátorové soustavy SEA vyhodnocení	55
5.2	<i>Výsledky reálné efektivnosti implementace DoP 2014–2020 a skutečného dopadu na životní prostředí ..</i>	<i>58</i>
5.2.1	Vybrané indikátory DoP 2014–2020	58
5.2.2	Reálné dopady implementace DoP 2014–2020 na životní prostředí a veřejné zdraví.....	61
6.	Diskuse	63
7.	Závěr.....	65
8.	Seznam obrázků a tabulek.....	66
9.	Seznam zdrojů a použité literatury	67

Seznam použitých zkratk

CENIA	Česká informační agentura životního prostředí
CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj
DoP	Dohoda o partnerství
EEA	Evropská agentura pro životní prostředí
EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
EIA	Posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí
EMS	Systém environmentálního managementu
ENRF	Evropský námořní a rybářský fond
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
IROP	Integrovaný regionální operační program
LCA	životní cyklus produktu
MD	Ministerstvo dopravy
MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí
MF	Ministerstvo financí
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NO _x	souhrnné označení pro oxidy dusíku
NSRR	Národní strategický referenční rámec
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PPP	Plány, programy, politiky
PSR	Pressure-State-Response
SDGs	Cíle udržitelného rozvoje
SEA	Posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí
SO ₂	oxid siřičitý
SWOT	metoda strategické analýzy
TA ČR	Technologická agentura České republiky
TEN-T	Transevropská dopravní síť

TZL	tuhé znečišťující látky
UNECE	Evropská hospodářská komise OSN
UNIC	Informační centrum OSN v Praze
ZOPV	Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí

1. Úvod

V dnešní době, kdy ubývá biologická rozmanitost v krajině a klimatická změna výrazně zasahuje do našich životů, je potřeba ochránit aktuální hodnotovou, estetickou a ekologickou část naší krajiny. V průběhu lidské snahy o zachování krajiny a životního prostředí se vyvinula celá řada nástrojů, které nám pomohou lépe měřit, hodnotit a následně vizualizovat výsledky dopadů lidské činnosti na životní prostředí pro potřeby rozhodování stakeholderů (zúčastněných stran). Mezi tyto nástroje můžeme zařadit například LCA proces, který nám dává lepší zpětnou vazbu dopadů výrobního cyklu výrobku na životní prostředí či Systém environmentálního managementu (EMS), který upravuje systematický přístup k péči o životní prostředí v podnikatelské činnosti. Výše zmíněné nástroje jsou zatím dobrovolné a jejich implementace je pouze na bázi dobré vůle.

Posuzování vlivů na životní prostředí ovšem stojí na opačném pólu, protože se jedná ze zákona povinný proces, který má svá jasná kritéria a procesní části. Zákon upravuje jak posuzování vlivů koncepcí (SEA), tak posuzování vlivů záměrů (EIA) na životní prostředí a veřejné zdraví. Mezi hlavní důvody začlenění procesů SEA a EIA do rozhodovacího procesu je zabránění nevratných či nákladných chyb způsobených špatným plánováním, které mohou mít dopad na životní prostředí a veřejné zdraví, možnost veřejného projednání s občany nebo transparentnost celého procesu.

V posledních několika letech se více debatuje o směřování naší společnosti více k udržitelnému rozvoji či k přechodu z lineární ekonomiky na oběhové hospodářství a nízkouhlíkovou ekonomiku. Tento trend lze vnímat hlavně na úrovni Evropské unie, která tyto cíle postupně implementuje do svých akčních plánů a legislativy či také na úrovni Světové banky nebo OECD.

SEA proces by měl výraznou měrou přispět k lepšímu rozhodování směrem k udržitelnému rozvoji společnosti a ochraně životního prostředím prostřednictvím zásady prevence. Je proto nanejvýš podstatné, aby tento nástroj procházel evaluačním či ex-post procesem a byla tak zajištěna jeho větší efektivita během posuzování, což by mělo přispět i k lepší ochraně životního prostředí a prosazování principu udržitelného rozvoje.

Hlavním důvodem mého zájmu o problematiku ex-post analýz nástrojů v ochraně životního prostředí je zvyšující se akutní potřeba kvalitního a odborného posouzení lidské činnosti na životní prostředí. Se vzrůstajícím trendem zájmu ochrany životního prostředí vznikají i nové nástroje jako je například „Do No Significant Harm“, u kterých analýza efektivity bude v budoucnu muset být také provedena. Kvalitní posuzování lidské činnosti z hlediska ochrany životního prostředí mě vždy velice zajímalo po celou dobu mého studia a vnímám to i jako jeden z hlavních pilířů udržitelného rozvoje a kvalitní a důstojné budoucnosti lidstva.

2. Cíle práce

Diplomová práce bude vycházet ze strategie Dohoda o partnerství napříč plánovacími cykly. Metodicky bude analyzována struktura navrhovaných cílů a k nim náležitých opatření a jejich změna napříč plánovacími cykly. Dále budou analyzovány indikátorové soustavy, pomocí kterých bude docházet k identifikaci reálné efektivity a skutečného dopadu na ŽP implementace strategií. Závěrem budou komparovány predikovaná očekávání se zjištěným reálným stavem.

2.1 Design výzkumu diplomové práce

3. Literární rešerše

3.1 SEA – historie, benefity a evaluace

Posuzování vlivu provádění koncepce na životní prostředí (*Strategic Environmental Assessment* – SEA) si klade za cíl posouzení koncepcí z hlediska ochrany životního prostředí a veřejného zdraví. Mezi tyto koncepce se řadí veřejné strategie tzv. „PPP“, neboli programy, plány a politiky (Fischer, 1999; Sadler & Verheem, 1996). Proces SEA zahrnuje zjištění, popis a zhodnocení předpokládaných přímých a nepřímých vlivů provedení i neprovedení koncepce a jejich cílů, a to pro celé období jejího předpokládaného provádění (Tuháček et al., 2015). Při posuzování se zohledňují i synergické a kumulativní jak negativní, tak i pozitivní vlivy na životní prostředí a veřejné zdraví. SEA patří společně s posuzováním záměrů na životní prostředí (*Environmental Impact Assessment* – EIA) mezi nástroje environmentálního posouzení dopadů na životní prostředí, nicméně EIA se zaměřuje na specifické projektové posouzení a SEA se zaměřuje na širší strategické vize a způsoby nastavení rozvoje, jako jsou například plány odpadového hospodářství, strategie regionálního rozvoje nebo územní plány, které předchází budoucímu povolování EIA. SEA proces je rozsáhlejší ale méně detailnější než EIA, protože má větší záběr z hlediska posuzované rozlohy, vlivů a výsledků analýz (Arce & Gullon, 2000).

Podle Wood & Djeddour (1989), se pojem SEA objevil již v roce 80. letech 20. století ve zprávě Evropské komise. Proces SEA se v té době začal částečně vyvíjet z již probíhajícího procesu EIA (Lee & Walsh, 1992; Wood & Djeddour, 1992). Arce & Gullon (2000) zmínili, že dříve neexistoval žádný nástroj, který by posuzoval koncepce a EIA proces tuto mezeru nemohl zaplnit. Dá se říci, že SEA zajišťuje proaktivní přístup v počátcích rozhodovacích procesů, přičemž bere do úvahy jak dopady na životní prostředí a veřejné zdraví, tak i udržitelný rozvoj daného území (Fundingsland Tetlow & Hanusch, 2012).

Postupem času, kdy se začaly v rozhodovacích procesech u koncepcí více zohledňovat dopady na životní prostředí a veřejné zdraví, se rozmohlo i začleňování procesu SEA do legislativy jednotlivých států. Podle Fundingsland Tetlow & Hanusch (2012), je již okolo 60 států, kde je SEA zakotvena v legislativě a je jasné, že jejich počet stále poroste. Jak Fundingsland Tetlow & Hanusch (2012) zmínili, tak například ve Spojených státech amerických se první zákon, který vytvořil rámec pro aplikaci posuzování vlivu na životní prostředí (SEA a EIA) na federální plány,

objevil v roce 1969 (*National Environmental Policy Act*) (Jones et al., 2005) nebo v Austrálii v roce 1999 jako *Australian Environmental Protection and Biodiversity Conservation Act*. Také v Číně byl přijat zákon o SEA procesu, a to v roce 2003 (*Environmental Impact Assessment Law*). Autoři ale zmiňují, že zákon byl přijat velice rychle a praxe SEA procesu má stále své limity.

Evropská unie (EU) přijala proces SEA a integrovala jej do svého právního prostředí skrze směrnici v roce 2001 a platností od roku 2004 (SEA Directive 2001/42/EC). Tuto směrnici poté implementovaly jednotlivé členské státy EU do své vlastní národní legislativy. Kvalita SEA hodnocení se samozřejmě liší podle členského státu EU, nicméně v dnešní době panují návrhy na rozšíření této směrnice o efektivnější SEA posouzení v rámci zmírnění klimatické změny nebo o ochranu biodiverzity (Fundingsland Tetlow & Hanusch, 2012). Ke stejnému návrhu došli také Geißler et al. (2019).

3.1.1 SEA proces v českém právním řádu

Česká republika měla ve své legislativě proces SEA ukotvený již v roce 1992 v Zákoně 244/1992 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí, nicméně tento zákon byl více orientovaný na EIA proces a SEA proces zde měl pouze jeden paragraf (Musil, & Smutný, 2019). Nicméně po chválení evropské směrnice SEA z roku 2001 byl přijat nový zákon, který je stále platný a jedná se o Zákon 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, v platném znění. V tomto zákoně má SEA a EIA proces své vlastní paragrafové znění. Podle Musil & Smutný (2019), příchod evropské směrnice SEA znamenal principiální změnu vývoje SEA, přinesl nové poznatky a zpřísnil požadavky, které byly v předchozí legislativní úpravě pouze vágně formulovány. Mezi nové požadavky se řadí například detailnější SEA proces, nová specifika ve vyhodnocení SEA či povinné posouzení u koncepcí, kde nelze vyloučit významný vliv na předmět ochrany Natura 2000. V České republice je hlavním rozhodovacím orgánem Ministerstvo životního prostředí (MŽP) a krajské úřady jako orgány v přenesené působnosti. Samotné vyhodnocení SEA a EIA provádí v České republice autorizovaná osoba, jenž získala svojí autorizaci od MŽP po splnění právních náležitostí. V roce 2004–2018 se provedlo průměrně ročně 10-30 plných SEA procesů (bez územních plánů) (Musil & Smutný, 2019). Koncepce, které podléhají SEA posouzení, nejsou v zákoně demonstrativně vyčteny tak jako

jsou například záměry podléhající posouzení EIA. To je dáno rozmanitostí koncepcí, kterou právní úprava nedokáže dost dobře pokrýt, a proto zákon stanovuje pouze obecná kritéria SEA posuzování (Jančáková et al., 2016). Posuzování tak podle zákona § 10a podléhají:

- *koncepce, které stanoví rámec pro budoucí povolení záměrů uvedených v příloze č. 1, zpracovávané v oblasti zemědělství, lesního hospodářství, myslivosti, rybářství, nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami, energetiky, průmyslu, dopravy, odpadového hospodářství, telekomunikací, cestovního ruchu, územního plánování, regionálního rozvoje a životního prostředí včetně ochrany přírody,*
- *koncepce, u kterých podle stanoviska orgánu ochrany přírody nelze vyloučit významný vliv na předmět ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti (NATURA 2000) podle zákona o ochraně přírody a krajiny; tyto koncepce podléhají posuzování vždy*
- *koncepce, u nichž je dotčené území tvořeno územním obvodem jedné nebo několika obcí, které stanoví využití území místního významu, pokud se tak stanoví ve zjišťovacím řízení,*
- *změny koncepcí, pokud se tak stanoví ve zjišťovacím řízení,*
- *podle Jančíková et al. (2016), koncepce spolufinancované z prostředků fondů EU*

Na druhé straně jsou i v zákoně vymezeny koncepce, které nepodléhají posuzování:

- *koncepce zpracovávané pouze pro účely obrany státu,*
- *koncepce zpracovávané pro případ mimořádných událostí, při kterých dochází k závažnému a bezprostřednímu ohrožení životního prostředí, zdraví, bezpečnosti nebo majetku osob,*
- *finanční a rozpočtové koncepce*

3.1.2 Benefity procesu SEA

Proces SEA zahrnuje řadu benefitů, které pomáhají k efektivnějšímu dosahování environmentálních cílů a ochraně veřejného zdraví. Autoři, jako například Peterson & Vahtrus (2019), se shodli na tom, že začlenění procesu SEA do rozhodovacího procesu přináší více benefitů, než kdyby byl proces strategie schválen bez něj. Jedná se například hledání alternativního a méně environmentálně škodlivého scénáře strategie. Benefity procesu SEA popisuje Therivel (2010) ve své části publikace o výhodách a problémech procesu SEA. Jako

první výhodou SEA procesu vyzdvihuje fakt, že se provádí již v počátcích přípravy strategie a čím kvalitněji je strategie (potažmo SEA) zpracovaná, tím lépe je podpořen budoucí EIA proces. Mezi další a klíčový benefit Therivel (2010) označuje fakt, že SEA proces má pozitivní vliv na všeobecné povědomí o environmentálních dopadech koncepcí jak mezi zúčastněnými stranami (stakeholdery), tak i mezi veřejností, která se do SEA procesu přímo nezapojí. Stejný argument použili i Fundingsland Tetlow & Hanusch (2012), kdy zdůraznili, že SEA pomáhá zvýšit povědomí o environmentálních dopadech strategií. SEA také poskytuje prostor pro dialog mezi jednotlivci či skupinami z různých oblastí jako jsou vládní a nevládní organizace či veřejnost (Owens et al., 2004). Jeden z dalších benefitů je možnost zapojení veřejnosti do schvalovacího procesu SEA, jak prostřednictvím veřejného projednání, které se koná minimálně 30 dní od předložení návrhu koncepce včetně vyhodnocení SEA úřadu, tak i možnost zaslání písemného vyjádření. Tento prvek umožňuje veřejnosti se zapojit do rozhodovacího procesu, ale jak například Therivel (2010) poznamenala, není tomu vždy tak a účast veřejnosti na veřejném projednání není taková, jako například u EIA projednání. Jeden z posledních mnoha benefitů SEA procesu je jeho transparentnost prostřednictvím internetových webových stránek. V České republice se jedná o informační portál SEA a tento portál spravuje Česká informační agentura životního prostředí (CENIA). Na těchto stránkách mohou všichni sledovat proces SEA od oznámení, závěry zjišťovacího řízení, tak i stanoviska příslušných úřadů.

Všechny zmíněné benefity a faktory dělají rozhodovací proces koncepce více robustní a transparentní. SEA proces zajišťuje, že strategie bude více efektivní a sníží se riziko negativního dopadu na životní prostředí a veřejné zdraví (Therivel, 2010). V ideálním případě by se měla SEA zapojit již při počátcích plánovacího procesu koncepce tak, aby se předešlo větším finančním a časovým nákladům. Podle UNECE (2016) jsou náklady na SEA průměrně o 5-10% vyšší v porovnání k celkovým nákladům na strategii. Náklady na SEA proces jsou snadno převáženy jejími benefity (UNECE, 2016).

Společně s novými evaluačními analýzami v ochraně životního prostředí a veřejného zdraví a jejich benefity jdou ruku v ruce i problémy a omezení v různých částech procesu. Co se týká SEA, tak se jedná stále o relativně nový proces. Podle Partidário (2011) máme už celosvětově již dostatečné množství zkušeností s procesy SEA. Stále se ale nedá tvrdit, že SEA proces dozrál plnému potenciálu. SEA proces pracuje se širokým záběrem podrobností v rozhodování, od

mezinárodních dohod a politik až téměř k detailům na projektové úrovni. Tento proces proto může trvat několik let a během něho se mohou objevit i náhlé negativní vlivy, jako jsou například přírodní katastrofy, zvýšení ceny pohonných hmot, nebo změna technického plánování. Proto je nanejvýše důležité, aby SEA proces pružně reagoval na tyto náhlé vlivy a dokázal si s nimi rychlém časovém sledu poradit (Therivel, 2010). Dalším problémem, který Therivel (2010) vyzdvihuje je fakt, že provedení a kvalita vyhodnocení SEA je závislé na čase a na finančních prostředcích. Časová a personální náročnost vyhodnocení koncepcí je také dána jejich technickým rozsahem, počtem cílů a stakeholderů. Nicméně nedostatečně provedený proces SEA může znamenat v budoucnu ztrátu výše zmíněných benefitů a také zvýšení nákladů na zmírnění negativních dopadů na životní prostředí a veřejné zdraví (Therivel, 2010).

Avšak nejvíce zmiňovaným problémem, kterým se zabývají autoři ve svých publikacích, jako například Fischer (2002) nebo Therivel & Partidário (1996), je potřeba provedení post-projektové analýzy efektivity SEA procesu a jeho monitoringu. Fundingsland Tetlow & Hanusch (2012) položili zásadní otázku, kterou se zabývají nejen zmínění autoři, ale taky tato diplomová práce: *„Přispívá proces SEA k efektivnímu ovlivňování rozhodovacího procesu v rámci ochrany životního prostředí, veřejného zdraví a udržitelného rozvoje? „*

3.1.3 Efektivita procesu SEA

Podle Peterson & Vahtrus (2019) se termín „efektivita“ (*effectiveness*) procesu SEA v literatuře objevuje nekonzistentně a většina autorů používala výraz „úspěch“ (*success*) procesu SEA. Nicméně v dnešní době se efektivita procesu SEA již běžně v literatuře používá. Toto slovní spojení se používá převážně s posouzením efektivity procesu SEA v dílčích státech a regionech (např. Therivel & González, 2019; Zvijáková et al., 2014; Tokarczyk-Dorociak et al., 2019), nebo ke konkrétním strategiím (např. Lundberg et al., 2010; Cape et al., 2018).

Nejprve je nutné si definovat, co znamená pojem „efektivita“ procesu SEA. Sadler (2004) zmínil, že efektivita procesu SEA či EIA, je takový „lakmusový“ test, jestli a jak měl SEA proces vliv na rozhodovací proces. Na druhé straně, Therivel and Minas (2002) zmiňují, že efektivní SEA procesu navrhuje změny ve strategii, které jsou potom začleněny a přispívají ke zmírnění dopadu na životní prostředí a veřejné zdraví. Později se tato diskuze přeorientovala od změn ve strategiích k celkové efektivitě procesu, jak zmiňuje Fundingsland Tetlow & Hanusch

(2012). V dnešní době je debata ohledně efektivnosti procesu SEA zaměřena podle Stoeglehner (2010) na porozumění pozitivního vlivu na životní prostředí a veřejné zdraví z pohledu stakeholderů (přímá efektivita).

Pro stanovení míry efektivity procesu SEA je ovšem třeba stanovit kritéria, testovací mechanismy či ovlivňující faktory. Tomuto tématu se věnovali například Buuren Van & Nootboom (2010), kteří stanovili kritéria pro obsahovou, procedurální a procesní efektivitu procesu SEA. Dále také Van Doren et al. (2013), kteří ve své publikaci stanovili celkem 13 faktorů ovlivňující efektivitu SEA, jako například zapojení veřejnosti do procesu, finanční zdroje či transparentnost. Velice zajímavé je také rozdělení, které rozebírají Runhaar et al. (2019). Runhaar et al. (2019) rozdělili efektivitu procesu SEA na *ex ante* a *ex post*. Efektivita *ex ante* v sobě stanoví environmentální cíle, které jsou často až za hranicí minimálních požadavků zákonného procesu (Runhaar et al., 2019). Heuvelhof & Nauta (1997) to popsali jako „preventivní“ efektivitu. Na druhé straně leží *ex post* efektivita procesu SEA, která se odvíjí od množství úprav a pozměňovacích návrhů ve strategiích při vyhodnocení SEA (Arts et al., 2012). Peterson & Vahtrus (2019) rozdělili efektivitu procesu SEA na základě rešerše do pěti dimenzí efektivity SEA: *věcnou, pluralitní, transakční, normativní a transformační*.

Věcná efektivita pojednává o tom, zda bylo zamezeno negativnímu vlivu na životní prostředí při realizaci koncepce. Pluralitní efektivita značí to, jestli SEA proces přispěl k lepší účasti veřejnosti na procesu. Transakční efektivita řeší, zda byl proces SEA účinný ve smyslu finančních zdrojů nebo zkrácení či prodloužení délky procesu. Normativní efektivita hledá odpověď na otázku, zda byl naplněn cíl ve článku 1. evropské směrnice SEA neboli „*zajištění vysoké úrovně ochrany životního prostředí a zahrnutí úvah životního prostředí do příprav a přijetí koncepcí...*“. A poslední je transformační efektivita, která zkoumá, zda zúčastnění stakeholderi nějakým způsobem změnili vnímání SEA procesu a jeho dopad na lepší ochranu životního prostředí a veřejné zdraví (Peterson & Vahtrus, 2019).

Z výše uvedených výsledků autorů je zřejmé, že neexistuje jedna všeobecně platná definice efektivity procesu SEA. Nicméně je patrné, že autoři se pohybují nikoliv v rámci změn ve strategiích, o kterých informovaly Therivel and Minas (2002), ale zaměřují se spíše na dílčí části

procesu a jejich maximální efektivitu v rámci dosažení optimálních až nadstandardních cílů ochrany životního prostředí a veřejného zdraví.

V rámci hodnocení efektivitu procesu SEA je zapotřebí najít správný mechanismus hodnocení, abychom mohli jednotlivé dílčí strategie porovnávat. Jak zdůraznili Fundingsland Tetlow & Hanusch (2012), v některých případech může být velice obtížné efektivitu procesu SEA měřit a zároveň také zdůraznili, že podle různých autorů se efektivita bude lišit v kontextu aplikace SEA. Z dostupných zdrojů se dá posouzení efektivitu procesu SEA rozdělit na dva typy hodnocení. Prvním je dotazníkové šetření mezi stakeholdery procesu SEA (např. Gachechiladze-Bozhesku & Fischer, 2012; Peterson & Vahtrus, 2019) a druhým hodnocení je posouzení tzv. environmentálních indikátorů, nebo také indikátorů udržitelnosti (např. Castellani & Sala, 2013).

3.1.4 Evaluace koncepcí

Podle Morrison-Saunders & Arts (2006) proces evaluace zahrnuje strukturování analýzu a hodnocení informací a dat získaných během monitorování připravovaných, probíhajících nebo dokončených koncepcí. Při evaluačním procesu se používají data z monitoringu koncepce (Gachechiladze-Bozhesku & Fischer, 2012) a hodnotí koncepci podle specifických kritérií výkonnosti (Persson & Nilsson, 2007). Hlavním cílem evaluace je odborně posoudit, zda koncepce splnila své zadané cíle a priority a zda proces jejího plnění byl efektivní, účinný či užitečný. Úkolem evaluace je poté poskytnout spolehlivé a užitečné informace pro stakeholdery zainteresované v dané koncepci. Jde i o tzv. „zpětnou vazbu“ při rozhodování u dokončených koncepcí, která by měla přispět do budoucna k vylepšení koncepcí následujících. Obecně lze evaluace chápat jako nástroj učení a poučení z dané koncepce a jejího průběhu. Evaluace lze rozdělit do tří skupin podle období, kdy jsou prováděny:

- *evaluace předběžná (ex – ante)*

Ex – ante evaluace se provádí v průběhu realizace koncepce a napomáhá optimalizovat připravovanou koncepci. Jejím cílem je nezávislá analýza nastavení hlavních parametrů programu, cílů, indikátorů, rizika, nákladovost koncepce (TA ČR, 2019). Výsledkem

předběžného hodnocení by mělo být rozhodnutí o poskytnutí nebo neposkytnutí podpory či schválení koncepce (Holeček et al., 2012).

- *evaluace průběžná (interim)*

Evaluace průběžná se provádí v průběhu provádění (implementace) koncepce. Při průběžné evaluaci koncepce je zjišťováno, zda její realizace probíhá podle stanovených pravidel a zda jednotlivé etapy naplňují stanovené cíle. Toto hodnocení by mělo být pravidelné a jeho výstupy by měly mít formu monitorovacích zpráv (Holeček et al., 2012).

- *evaluace následná (ex – post)*

Ex – post evaluace se provádí po skončení provádění (implementace) koncepce. Po ukončení realizace koncepce proběhne její závěrečné monitorování a vyhodnocení. Cílem by mělo být zjištění, zda realizace koncepce skutečně přispěla k deklarovaným cílům a zda došlo k požadovanému pokroku (Holeček et al., 2012). Při ex – post evaluaci proběhne analýza splnění cílů a výsledků koncepce, přímých efektů na vstupy a výstupy a bezprostřední výsledky a skutečné dopady koncepce (TA ČR, 2019).

- *evaluace dopadů*

Evaluace dopadů je poté rozšířená evaluace ex – post, která se provádí nejčastěji s časovým odstupem 2 let po ukončení koncepce. Hodnotí se širší kontext přínosů dané koncepce například na ekonomiku, zaměstnanost nebo společnost (TA ČR, 2019).

3.1.5 Evaluace SEA procesu

Z výše uvedeného je zřejmé, že zapojení evaluace koncepce je velice podstatným ukazatelem míry efektivity, efektivnosti či prosazování cílů udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí. Nicméně podle akademické obce i samotný proces SEA by měl být podroben procesu evaluace, hlavně tedy ex-post evaluaci. Ex-post evaluace by měla být nezbytnou součástí post-SEA vyhodnocení, hlavně zejména z důvodu zpětné vazby z již proběhlé koncepce a poučení se z ní do dalších plánovacích cyklů. Situací, které by měly být zkoumány a mohou nastat během implementace koncepce je hned několik. Jedná se například o

odchylky v projektové úrovni od úrovně strategické, nejasnosti při strategickém plánování či neočekávané okolnosti během implementace koncepce. Všechny tyto faktory je potřeba při evaluaci ex-post odhalit, rozebrat a poučit se z nich do dalších plánovacích cyklů (Fischer et al., 2009; Partidário & Arts, 2005).

Přes všechny přínosy, které ex-post evaluace na SEA proces má, nebyla tématu evaluace dána taková pozornost, která mu náleží (Gachechiladze-Bozhesku & Fischer, 2012). Gachechiladze et al. (2009) zmínil, že se mezi odbornou komunitou o ex-post evaluaci v praxi ví jenom velmi málo. Mezi hlavní důvody toho, proč se ex-post evaluaci nedává takový prostor, je například nedostatečné porozumění benefitů z ex-post evaluace, které evaluace SEA procesu může stakeholderům přinést (Gachechiladze, 2010). Dále je to například omezení v podobě nedostatečně provedené praxe evaluace v SEA procesu (Arts, 1998) a nedostatečně vybudovaný legislativní rámec (Gachechiladze-Bozhesku & Fischer, 2012).

Gachechiladze-Bozhesku & Fischer (2012) využili dotazníkové šetření při zkoumání pohledů SEA odborníků, jak z rozvinutých, tak rozvojových zemí ohledně benefitů ex-post SEA evaluace a překážek při jejich prosazování. Z výsledků vyplynulo, že nejvýznamnější překážkou, kterou SEA experti vnímají, je nedostatečný legislativní rámec pro implementaci evaluace a také žádná vhodná příručka nebo metodický rámec pro ex-post SEA evaluaci. Odborníci poté vnímají jako největší benefit možnost zpětné vazby z evaluace. Zpětnou vazbu jako největší benefit vnímali skoro všichni oslovení SEA experti. Ex-post evaluace SEA procesu má ještě stále mezery a další výzkum v této oblasti je nutný (Hanusch & Glasson, 2008). Jak zmínili Gachechiladze-Bozhesku & Fischer (2012), tak jako jeden z hlavních problémů implementace ex-post SEA evaluace je absence vhodného metodického rámce nebo příručky.

Sestavením metodického rámce pro ex-post SEA evaluaci se například zabýval Nilsson et al. (2009). Nilsson et al. (2009) svůj SEA ex – post metodický rámec rozdělil na 3 etapy: rozsah evaluace (scoping), analýza a výsledky, přičemž každá etapa obsahuje specifické nástroje sběru dat a vyhodnocení. Jedná se stále o teoretický rámec, který se ovšem opírá o zkušenosti odborníků jak v SEA procesu samotném, tak v evaluacích. Jak mínil Nilsson et al. (2009), tak hlavním výstupem této ex-post SEA evaluace by měl být jasně definovaný závěr srozumitelný jak pro odbornou, tak hlavně i širokou veřejnost. Tento faktor je velice důležitý i z toho

hlediska, aby široká veřejnost mohla posoudit výsledky a dopady již proběhlých SEA procesů. Tato myšlenka koresponduje i s dalšími autory, kteří tvrdí, že veřejnost by měla mít co nejvíce prostoru v SEA procesu a měla by být schopna porozumět všem benefitům, ale i slabším, který SEA proces nabízí a zároveň by v diskusi mohli přispět k jeho posílení jako nástroje při prosazování cílů ochrany životního prostředí.

3.1. SEA a indikátorová soustava

Pro potřeby sledování cílů ochrany životního prostředí a veřejného zdraví je nezbytné sledovat trendy znečištění či kontaminace v každé složce životního prostředí při implementaci koncepce. Toto sledování nemusí být zaměřeno pouze na složky životního prostředí, ale také na ekonomickou nebo sociální sféru daného území. Pro takové účely se využívá nástroje tzv. "indikátorových soustav" složených z jednotlivých indikátorů. *Indikátor* je nástroj pro měření cíle, postupu, dosažených a dopadů efektů jednotlivých úrovní implementace koncepce (Thérivel, 2010). Indikátor musí být přesně definován a tvoří jej kód, název, jasná definice, měrná jednotka včetně popisu způsobu měření, zdroj údajů, výchozí, cílová a dosažená hodnota (MMR, 2013). *Indikátorová soustava* je ucelený systém indikátorů programu, který zahrnuje indikátory z úrovně projektů až na jednotlivé úrovně programu. Indikátorové soustavy slouží k průběžnému i následnému vyhodnocování naplňování stanovených cílů na jednotlivých úrovních implementace (MMR, 2013). Účelem indikátorů a indikátorových soustav je porovnání vývoje území v čase s ohledem na negativní vlivy koncepce. Podle Pondělíček (2009), by se mělo při sestavování indikátorových soustav vycházet zejména z existujících datových zdrojů, jako je například Český statistický úřad nebo z CENIA. Ve vyhodnocení SEA používáme pro sledování vlivu implementace koncepce na životní prostředí hlavně environmentální ukazatele. Klíčové vlastnosti environmentálních indikátorů jsou podle Vačkář (2007) relevantnost pro danou oblast, schopnost zhodnotit dlouhodobou udržitelnost ekosystémů a dostatečně kvalitní data pro vyhodnocení indikátoru.

Použití indikátorových soustav, převážně environmentálních, je v dnešní době běžná složka dobré praxe na mezinárodní, národní, tak regionální úrovni (Bockstaller & Girardin, 2003). Z rostoucí potřeby kvalitního a informovaného posuzování koncepcí byl vyhotoven nástroj indikátorů a indikátorových soustav (Cloquell-Ballester et al., 2006). Požadavek na vytvoření indikátorových soustav není dán jenom čistě akademicky, ale jeho potřeba vychází hlavně i

z evropského obecného nařízení, které vymezuje obsah a stanovení operačních programů, konkrétně čl. 87 2 b (MMR, 2013). Podle Donnelly et al. (2007) byla vytvořena celá řada indikátorových soustav, které se zaměřují na sledování různých složek životního prostředí. Mezi nejznámější seznam environmentálních indikátorů patří ten vyhotovený OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) (OECD, 2004). Tento dokument obsahuje přes 50 environmentálních indikátorů zaměřených na různé složky životního prostředí a jejich problémy (klimatickou změnu, biologickou rozmanitost či kvalitu vody), které nejvíce trápí země v OECD. Tyto indikátory jsou klasifikovány podle modelu PSR (*Pressure-State-Response*). Tento model je založen na principu kauzality: lidská aktivita vyvíjí tlak na přírodní zdroje a životní prostředí tak degraduje svoji kvalitu. Společnost na tyto změny reaguje prostřednictvím environmentálních, ekonomických a sektorových reakcí (OECD, 1993). Donnelly et al. (2007) také zmiňuje, že OECD poskytuje také zjednodušený list environmentálních indikátorů (*core indicators*), které slouží hlavně k jasné a srozumitelné komunikaci s veřejností a také exekutivou. Druhý významný set indikátorů je ten, který poskytuje Evropská agentura pro životní prostředí (EEA) (EEA, 2003). EEA vytvořila set 37 indikátorů, které slouží hlavně jako zdroj kvalitních indikátorů pro reportování v oblasti životního prostředí. Donnelly et al. (2007) však poznamenává, že tyto dva sety indikátorů se samozřejmě částečně svým zaměřením překrývají, nicméně každý z těchto setů indikátorů má jiná kritéria, hlavně z důvodu geografického (OECD – globální, EEA – evropský rozsah). Nicméně oba sety jsou považovány na zcela nezbytné v kontextu posuzování (Donnelly et al., 2007).

3.2.1 Kritéria pro výběr indikátorů a indikátorové soustavy

Jak bylo uvedeno, tak pro kvalitní posouzení plnění cílů koncepce je nutné vybrat kvalitní soustavu indikátorů, které nám pomohou co nejefektivněji zhodnotit jak průběh plnění, tak i výsledný stav po uplynutí implementačního cyklu koncepce. Volba indikátorů souvisí do značné míry i s tím, jak konkrétní je návrhová část strategie (priority, cíle, opatření). Čím méně detailnější je popis návrhové části, tím obecněji mohou být popsány cíle a tím hůře se určují indikátory, které by měly sledovat efektivitu naplňování a vliv těchto cílů na životní prostředí. Je jasné, že není možné mít nějaké uzavřené „seznamy indikátorů“ a ty mechanicky dosazovat k cílům (MŽP, 2004). Indikátory by podle Cloquell-Ballester et al. (2006) měly podléhat rigoróznímu validačnímu procesu, například metodě 3S, při které se indikátor podrobí sociální

a vědecké validaci a také sebevalidaci. Dosažení cílů musí být objektivně ověřitelné, jinými slovy musí být k dispozici vhodná statistická data či průzkumy veřejného mínění (MŽP, 2004). Donnelly et al. (2007) a MŽP (2004) navrhuji několik kritérií pro výběr vhodných indikátorů:

Měřitelnost

Indikátory musí být měřitelné, a to nejlépe kvantitativně jako numerická hodnota nebo kvalitativně výběrem ano – ne. Nejednodušší kvalitativní indikátory jsou binárního typu (ano – ne) používané často formou kontrolních seznamů. Při analýze trendů by měla být zřejmá statistická významnost rozdílů. Nejčastěji se využívají například dvouvýběrové t-testy nebo ANOVA)

Relevance

Indikátor by měl být relevantní k cílům koncepce, ke kterým je využit. Zároveň by měl co nejvíce charakterizovat daný problém. Například zlepšení zásobování obyvatel nezávadnou pitnou vodou lze měřit počtem obyvatel připojených k veřejnému vodovodu, ale i podílem nevyhovujících zdrojů (překročení limitních koncentrací).

Vědecká ověřitelnost

Údaje podporující indikátory by měly být přiměřeně podloženy řádnými metodikami sběru dat, systémy pro zajištění kvality dat, aby bylo zajištěno, že indikátor bude přesně reprezentovat zjištěný údaj. Údaje by měly být jasně definované, ověřitelné, vědecky ověřitelné a snadno reprodukovatelné.

Dostupnost

Indikátor by měl být relativně snadno dostupný. To znamená, že pro jeho získání by nemělo být vyžadováno speciálních postupů či metod.

Srozumitelnost

Indikátory by měly být použity také jako srozumitelná komunikace mezi stakeholdery a veřejností. Měly by být uváděny v kontextu, například s podkladovými mapami nebo v mezinárodním srovnání. Indikátor by měl být jednoduchý, jasný a dostatečně netechnický,

aby byl srozumitelný se stručným vysvětlením. Mělo by být také vhodný k efektivnímu prezentování spolu s dalšími výsledky koncepce.

Včasnost

Indikátory by měly zajišťovat zpětnou vazbu pro rozhodovací sféru. Vybraný indikátor by měl včas upozornit na měnící se podmínky dané sféry, aby bylo možné zavést opatření na zmírnění.

Tento přehled ukázal ta nejvýznamnější kritéria pro výběr indikátorů a indikátorových soustav. Ze závěru výzkumu Donnelly et al. (2007) vyplývá, že je potřeba na každou koncepci zvolit vhodnou indikátorovou soustavu a neměl by se použít nějaký „zavedený set“ indikátorů, který nezahrnuje lokální podmínky koncepce. Je podstatné, aby při výběru vhodných indikátorů přispělo v diskusi co nejvíce stakeholderů a mohlo se tak lépe a cíleně zaměřit na problémy v daném území.

3.2.2 Indikátory udržitelnosti

Dalším typem indikátorů, který se používá pro hodnocení implementací jsou indikátory udržitelnosti. Udržitelnost nebo udržitelný rozvoj je takový druh rozvoje, který se zároveň snaží odstranit nebo zmírnit negativní projevy dosavadního způsobu vývoje lidské společnosti. Udržitelný rozvoj proto nebere v potaz pouze ekonomický růst, ale i společenské hodnoty a přírodní bohatství (MŽP, 2020). Z této definice vyplývá, že udržitelnost je založena na průniku tří hlavních pilířů: ekonomickém, environmentálním a sociálním. Pokud výsledné implementace splňují předpoklad toho, že je jejich činnost zaměřená na průnik všech tří pilířů, tak se dá hovořit o udržitelném rozvoji daného území. Udržitelný rozvoj nebo trvale udržitelný rozvoj je také zmíněn v českém právním řádu v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platné znění, konkrétně v § 6 (Jančáková, 2019).

Indikátory udržitelnosti slouží hlavně ke sledování cílů udržitelného rozvoje (viz. Obr. č. 1.). Tyto cíle udržitelného rozvoje byly stanoveny na summitu OSN v roce 2015 v New Yorku, kde byla schválena Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj. V Agendě 2030 je vymezeno 17 hlavních cílů udržitelného rozvoje („SDGs“ – *Sustainable Development Goals*), na kterých se společně usnesly členské země OSN, zástupci akademické obce, podnikatelské subjekty a obyvatelé jednotlivých členských států. Podle UNIC Praha (2021), schválení cílů udržitelného rozvoje

předcházelo tříleté vyjednávání, které začalo už v roce 2012 na Konferenci OSN o udržitelném rozvoje v Riu de Janeiro. Agendou 2030 stanovených 17 Cílů udržitelného rozvoje navazuje na proces implementace Rozvojových cílů tisíciletí („MDGs“ - *Millennium Development Goals*), který skončil v roce 2015 (MŽP, 2016). Jak zmínil Rozas-Vásquez et al. (2019), tak integrace cílů a kritérií udržitelnosti do koncepcí (politik, programů a plánů) je klíčovou činností pro dosažení globálních cílů udržitelného rozvoje. Proto by se všechny členské státy měly co nejpodrobněji zabývat vhodnou implementací těchto cílů do koncepcí, které by přispěly ke kvalitnějšímu a dlouhodobému udržitelnému rozvoji.

Obr. č. 1 Cíle udržitelného rozvoje schválené v Agendě 2030 (UNIC Praha, 2021)

Provádění Agendy 2030 je dáno skrze implementaci koncepcí na národní úrovni členských států OSN. Tyto koncepce by měly naplňovat cíle Agendy 2030 a to hlavně s ohledem na tři základní pilíře udržitelného rozvoje (viz Tab. č. 1) a cíle udržitelného rozvoje. V České republice tento typ koncepce nese název *Česká republika 2030*. Česká republika 2030 je výsledkem aktualizace Strategického rámce udržitelného rozvoje, který byl přijat v roce 2010 (Vláda ČR, 2017). Podle Vláda ČR (2017), tento strategický rámec má za cíl udávat směr, kterým se má Česká republika vyvíjet a jeho naplnění by mělo zvýšit kvalitu života v zemi. Cíle udržitelného

rozvoje jsou v koncepci Česká republika 2030 zakotveny v pěti oblastech: Lidé a společnost; Hospodářský model; Dobré vládnutí; Globální rozvoj; Obce a regiony a Odolné ekosystémy. Samozřejmostí je i soustava indikátorů, které sledují cíle koncepce Česká republika 2030.

Příklady indikátorů udržitelnosti pro jednotlivé pilíře		
Ekonomický pilíř	Environmentální pilíř	Sociální pilíř
HDP na hlavu	podíl lesních pozemků	podíl populace žijící pod 1 \$ na den
míra inflace	poměr celkového využití vodních zdrojů	míra mortality dětí pod pět let věku
míra nezaměstnanosti	emise skleníkových plynů	Index lidského rozvoje
poměr dluhu vůči HDP	podíl chráněných přímořských oblastí	podíl sebevražd
míra zadlužení	podíl ekologiky obhospodařovaných ploch	míra gramotnosti dospělé populace

Tab. č. 1 Příklady indikátorů udržitelnosti pro jednotlivé pilíře (UN, 2008)

3.2.3 Klasifikace indikátorů

Indikátory můžeme dělit do několika kategorií podle zaměření, zacílení, nebo doby vyhodnocení. Jedná se například o rozdělení na ex-ante a ex-post či na rozdělení indikátorů na klíčové a komplexní. Každý indikátor by měl být klasifikován podle typologie, která určuje, jakou informaci indikátor poskytuje (CENIA, 2008). Obecně však můžeme použít dělení podle Růžička et al. (2016) a MMR (2013):

- *Kontextové indikátory*

Poskytují kvantifikovanou informaci o sociální, ekonomické a environmentální situaci; charakterizují sociální a ekonomické prostředí, ve kterém se bude program realizovat. Jedná se o statistické ukazatele, které jsou určeny pouze pro popis v dané oblasti a sledování trendů, nejsou vhodné pro hodnocení přímého efektu intervencí v rámci programu. Zpravidla jsou data dostupná v rámci statistického šetření samotného státu nebo i Eurostatu. Jedná se

například o Souhrnný inovační index České republiky či obecná míra nezaměstnanosti (Růžička et al., 2016).

- *Indikátory vstupů*

Indikátory finanční, časové a personální náročnosti programu (společně s indikátory výstupu by měly sloužit i k měření efektivity programu). Poskytují informaci o úrovni prostředků použitých pro implementaci daného programu. Mezi indikátory vstupů řadíme například celkové výdaje na podpořenou koncepci nebo počet lidí podílejících se na administrativě koncepce (Růžička et al., 2016).

- *Indikátory výstupu*

Určené pro sledování a vyhodnocování prováděných aktivit, které charakterizují konkrétní činnost. Poskytují informace o okamžitých výstupech realizace jednotlivých aktivit. Výstupové indikátory je nutné sledovat z projektové úrovně a indikátor by měl mít vazbu na indikátory výsledku, které měří účinky prováděných opatření a aktivit (Růžička et al., 2016). Mezi indikátory výstupu řadíme například počet osob nově připojených na vodovod či plocha revitalizovaného území v ha (MMR, 2013).

- *Indikátory výsledku*

Jsou to indikátory s přímou vazbou na stanovené cíle. Slouží k prokázání účinku dané koncepce, tj. zda bylo dosaženo cíle. Obsahují například informace o střednědobých změnách v důsledku vytvořených výstupů, např. změnách v chování, změnách výrobních kapacit nebo vývoji produkce u příjemců. Měří výsledek intervencí a jsou důležitým podkladem pro řízení koncepce po celou dobu jeho implementace. Z důvodu zajištění adresnosti je doporučeno pro výsledkové indikátory nastavit sledování v absolutních hodnotách. Indikátorem výsledku může být například zvýšení ekonomické aktivity podpořené skupiny nebo zvýšení počtu inovačních podniků s novou inovací (Růžička et al., 2016).

- *Indikátory dopadu*

Svým pojetím se přibližují indikátorům výsledku, týkají se přínosů koncepce přesahujících okamžité účinky na jeho přímé příjemce nejen na úrovni intervence, ale obecněji také v programové oblasti. Jsou spojeny s širšími cíli koncepce a sledují se v delším časovém

horizontu. Jedná se například o zvýšení průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnance v KČ (Růžička et al., 2016).

Každý z těchto indikátorů pak nabývá jedné či více z následujících hodnot: *výchozí hodnota indikátoru*, *cílová hodnota indikátoru* a *dosažená hodnota indikátoru* (Růžička et al., 2016).

CENIA (2008) také rozděluje indikátory podle typologie, podle toho, jakou informaci poskytuje:

1. *Indikátory popisné* – popisují stav jednotlivých složek životního prostředí (například znečištění ovzduší prašnými částicemi)
2. *Indikátory pokroku a plnění* – popisují, zdali vývoj stavu životního prostředí je v souladu se stanovenými cíli (například plnění Národních emisních stropů pro jednotlivé škodliviny)
3. *Indikátory účinnosti* – vyhodnocují efektivitu určitého regulačního zásahu (například vliv výše poplatků za ukládání odpadu na celkový objem odpadu uloženého na skládky)
4. *Indikátory efektivity* – sledují, zdali dochází k realizaci politiky
5. *Indikátory celkové prosperity* – jedná se o nejagregovanější indikátory postihující všechny tři pilíře trvalé udržitelnosti (například index kvality života) (CENIA, 2008)

3.2.4 Indikátory při SEA vyhodnocení

SEA hodnocení používá indikátory spolu s cíli ke sledování změn a předpovídání dopadů navrhovaných koncepcí na životní prostředí (Donnelly et al., 2006). Z tohoto důvodu jsou indikátory a indikátorová soustava velice podstatnou částí každého vyhodnocení SEA. Tvorba indikátorové soustavy není dána pouze zájmem zadavatele koncepce o dopad provedené koncepce na stav životního prostředí, ale má hlavně i zákonný podklad. Tento podklad má v zákoně č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí, v platném znění dvě roviny. Zaprvé je to nutnost tvorby monitorovacích ukazatelů (indikátorů) vlivu koncepce na životní prostředí podle přílohy č. 9 (náležitosti SEA vyhodnocení) v kapitole 9 a poté to je § 10h, kde je uvedeno, že předkladatel koncepce je povinen zajistit sledování a rozbor vlivů schválené koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví. Pro naplnění § 10h je indikátorová soustava a monitoring klíčové, hlavně též z důvodu včasného odvracení nebo zmírnění možného negativního vlivů na životní prostředí.

V rámci SEA vyhodnocení jsou navrhovány indikátory, jak pro sledování vlivů na jednotlivé složky životního prostředí, tak indikátory pro sledování případných kumulativních a synergických vlivů, pokud byly v rámci posouzení identifikovány jako potenciálně významné, respektive se mohou vzhledem k trendům vývoje životního prostředí významnými stát (Amec Foster Wheeler, 2018). Sledování indikátorů v průběhu implementace koncepce se nazývá monitoring a je to soustavná činnost, jejíž cílem je průběžné sbírání, třídění, agregování, ukládání dat a informací a zjišťování stavu a pokroku v realizaci koncepce (MMR, 2013). Je potřeba ale zmínit, že monitoring může být dvojího typu. Ten první je monitoring cílů, například ekonomicky zaměřené koncepce a ten druhý monitoring je čistě sledování vlivu koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví. Mezi indikátory pro sledování vlivu koncepce na životní prostředí může se může počítat i monitoring samotné koncepce. Pokud tomu tak není, tak speciální monitoring indikátorů vlivu koncepce na životní prostředí je namístě. Jak zmiňuje Amec Foster Wheeler (2018), tak pro zajištění dostatečné účinnosti sledování vlivů koncepce na životní prostředí je nutné environmentální indikátory navržené v rámci SEA zapracovat do celkového systému sledování dopadů implementace koncepce. Jejich sledování by mělo být prováděno v celém návrhovém období a výsledky by měly být pravidelně zveřejňovány, nejlépe elektronickou formou na stránkách předkladatele (Amec Foster Wheeler, 2018).

Jak zmínil Amec Foster Wheeler (2018), tak nejzásadnějším faktorem pro sledování implementace koncepce a ochranou životního prostředí je co nejpřesněji zacílený výběr relevantních environmentálních indikátorů a jejich provázanost s environmentálními indikátory pro výběr projektů. Příklad takové soustavy indikátoru je na Tab. č. 2.

Složky ŽP a problémové okruhy ochrany ŽP	Sledované indikátory	Monitorovací ukazatele implementace na ŽP	Jednotka	Zdroj data
Obyvatelstvo a veřejné zdraví - znečištění životního prostředí	Expozice znečištění ovzduší	podíl OZKO z celkové rozlohy, vývoj v čase	%/ ha	ČHMÚ
Ovzduší - emise znečišťujících látek	Emise oxyselujících látek spojených s využíváním neobnovitelných zdrojů	emise NOx a SO2	t/rok	ČHMÚ
	Emise znečišťujících látek spojených s těžbou	emise PM10	t/rok	ČHMÚ
Hydrologické poměry	Odběry vody	spotřeba vody pro těžbu surovin	mil. m ³ /rok	Cenia
	Vypouštění vod	množství vypouštěných důlních vod	mil. m ³ /rok	Cenia
Ochrana přírody a krajiny, ekosystémy, biodiverzita	Lesní porosty	Rozsah zásahů do lesních porostů v důsledku těžby nerostných surovin	ha	Geofond/Báňský úřad
	ZCHÚ	Plošný rozsah těžených ložisek na územích CHKO	ha	AOPK
	Biodiverzita	Rozsah nově vzniklých z hlediska biodiverzity bohatých segmentů	ha	AOPK

Tab. č. 2 příklad monitorovacích indikátorů pro sledování koncepce v oblasti těžby nerostných surovin (Amec Foster Wheeler, 2018)

3.3 SEA v kontextu rozhodovacího a plánovacího procesu

3.3.1 Rozhodovací proces a SEA

Plánovací a rozhodovací proces hraje v rozvoji a vývoji společnosti zásadní roli. Tyto procesy nám pomáhají přenést myšlenky na rozvoj v daných oblastech do reálné podoby, nicméně je ale potřeba uvažovat o tom, aby tyto myšlenky a v budoucnu koncepce a záměry splňovaly obecně akceptovatelná pravidla o environmentální ochraně a udržitelném rozvoji. Do těchto procesů vstupuje právě z těchto důvodů i proces posuzování vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví, kdy na úrovni strategické se jedná o SEA proces a na projektové úrovni se jedná o EIA proces.

Rozhodovací proces se dá charakterizovat jako proces řešení rozhodovacího problému členěný do více časově navazujících fází. V kontextu životního prostředí se dá říct, že jsou postupně posuzovány jednotlivé scénáře a varianty koncepcí určené k realizaci. Rozhodovací proces v kontextu životního prostředí lze vymezit jako slet jednotlivých milníků od úvodních iniciativ, představ či idejí o možném rozvoji až po realizaci jednotlivých projektů, jež by tyto ideje o rozvoji měly naplňovat. Jednotlivé fáze procesu jsou:

- Myšlenka
- Strategická vize
- Tvorba strategických dokumentů
- Proces SEA

- Tvorba projektových dokumentů k jednotlivým záměrům
- Proces EIA
- Územní řízení
- Stavební řízení
- Realizace záměrů (Keken, 2021).

Myšlenka je počáteční fáze celého rozhodovacího procesu v kontextu životního prostředí. V této fázi se obecně určí cíl, který má strategie naplňovat. Nicméně zde ještě není dána konkrétní struktura naplňování cílů a priorit. Za takovou myšlenkou či představou můžeme například označit politiku jednotné a integrované dopravní sítě TEN-T pro zvýšení konkurenceschopnosti Evropské unie (MD, 2021).

Druhou fází je *Strategická vize*, při níž se zpracovatel koncepce snaží do určité míry popsat cílový, nebo žádaný stav v území, pro které je strategický dokument přepravován. Identifikace a popsání strategické vize vychází hlavně z provedení klasické analýzy SWOT. V tomto kontextu jsou klíčové slabé stránky a hrozby, na které by měla koncepce aktivně reagovat. Strategická vize hledí do střednědobé až dlouhodobé budoucnosti, nejčastěji na období dvou až tří plánovacích cyklů strategie (Keken, 2021).

Další a velice podstatnou částí je *Tvorba strategického dokumentu*, nebo též taky známý jako *Plánovací proces* a navazující či paralelně probíhající *SEA proces*. Plánovací proces s paralelním průběhem SEA procesu a vyhodnocením je popsán v kapitole 3.3.2. Jedná se již nicméně o zpracování dokumentu s konkrétními cíli, prioritami a opatřeními. Klíčovým aspektem plánovacího procesu je sladění různorodých zájmů aktérů ve vztahu daného prostoru či věcné oblasti tak, aby mohla být využita místní specifika, příležitosti a současně, aby nedocházelo k prostorovým či jiným konfliktům (Keken, 2021).

Při tvorbě strategických dokumentů se hledí na mnohé aspekty, jako je finanční stránka či věcná provázanost s cíli strategií EU. V tomto kontextu může proces SEA, jako nedílná součást rozhodovacího procesu, přispět ke zvýšení povědomí stakeholderů o dopadech těchto koncepcí na životní prostředí a pomáhá jim si uvědomit důležitost a význam cílů ochrany přírody v kontextu plánování (Fundingsland Tetlow & Hanusch, 2012). Podle Fundingsland

Tetlow & Hanusch (2012), SEA proces nezvyšuje jenom povědomí o environmentálním dopadu koncepce, nicméně také pomáhá zvýšit transparentnost, ať již přes informační portál SEA nebo účastí veřejnosti při celém procesu a také při veřejném projednání koncepce. V teoretické rovině má SEA proces za cíl zvýšit pocit, že se při zpracování a vyhodnocení koncepce udělalo maximum pro potřeby ochrany životního prostředí a že samotný SEA proces pomohl lepšímu rozhodování o schválení či úpravě koncepce (Fundingsland Tetlow & Hanusch, 2012). Podle několika autorů (Therivel, 1995; Kørnøvn & Thissen, 2000; Fisher, 2010) jsou výsledky a integrace SEA procesu v rozhodovacím a plánovacím procesu rozhodující pro úspěšnou implementaci koncepce.

Po schválení koncepčních dokumentů, které stanovují rámec pro budoucí povolování záměrů stanovených zákonem č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů probíhá proces tvorby zpracování projektových dokumentů k jednotlivým záměrům. Záměry jsou podle § 3 ZOPV stavby, zařízení, činnosti a technologie uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu. Tato fáze rozhodovacího procesu se označuje jako projektová úroveň, ve které je dominantní nástroj pro posuzování vlivů na životní prostředí proces EIA. Proces EIA, ale i celé vyhodnocení EIA, již pracuje s konkrétními záměry a není tudíž abstraktní jako je posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí.

Mezi poslední části rozhodovacího procesu patří *Územní řízení a Stavební řízení*. Územní řízení je proces, ve kterém se posuzuje, zda je možné navrhovanou stavbu daného typu i s jejími vlivy na okolí umístit do daného území, zda je stavba v souladu s územně plánovací dokumentací a jaký bude její dopad na životní prostředí (Frank Bold, 2021). Na územní řízení navazuje poté stavební řízení, na jehož konci by mělo být vydání stavebního povolení příslušným úřadem. Průběh stavebního řízení je z právního hlediska velice podobný územnímu řízení (Svoboda & Zahumenská, 2019). Při stavebním řízení se dokládá dokumentace obsahující projekt dokládající podrobné tvarové, materiállové a provozní řešení stavby, a to v souladu s podmínkami územního rozhodnutí a splněním obecních a speciálních právních předpisů. Na konci celého rozhodovacího procesu již je samotná realizace záměrů (Keken, 2021).

Z kontextu rozsahu celého rozhodovacího procesu, který jak pro strategickou, tak pro projektovou část může trvat několik let vyplývá, potřeba posuzování koncepcí až záměru na

životní prostředí. V dnešním dynamicky se měnícím světě, je zapotřebí pružně a efektivně reagovat na aktuální podmínky životního prostředí v kontextu udržitelného rozvoje společnosti.

3.3.2 Plánovací proces a SEA

Plánovací proces koncepce hraje jednu z klíčových rolí v kontextu negativních dopadů vlivů na životní prostředí. Samotný plánovací proces strategie vychází k logického postupu při vytváření koncepce. Proces přípravy koncepce, není většinou dán žádnou legislativou, v některých případech pouze rámcovou osnovou či metodikami podle toho, za jakým účelem se dokument zpracovává (MŽP, 2004). Strategie v tomto pojetí obsahuje definici problému, souhrn podkladových dat a analýz, definuje vizi (tj. budoucí žádoucí stav v dané oblasti) a stanovuje sadu cílů, jichž má být dosaženo. Dále strategie obsahuje opatření, jejichž prostřednictvím jsou jednotlivé cíle naplněny (MF, 2013).

Podle MF (2013), musí každá koncepce a její zpracování být v souladu se základními principy strategie. Pokud však zpracovatel koncepce nemůže z nějakých důvodů část principů dodržet, měl by své důvody uvést například ve vstupní či výstupní zprávě dané koncepce. Mezi tyto principy podle MF (2013) řadíme:

- Transparentnost a objektivnost strategie se zahrnutím širšího okruhu zainteresovaných stran.
- Strategické dokumenty musí být zpracovány v takové podobě, aby usnadnily příslušnému orgánu informované a objektivní rozhodnutí.
- Strategie jsou zaměřené na řešení konkrétního významného problému.
- Jednotlivé strategie nejsou připravovány izolovaně, strategické práce jsou koordinovány jak horizontálně (např. napříč resorty), tak vertikálně (tedy s ohledem na další strategické dokumenty i z hlediska jejich časové návaznosti a konzistence).
- Při tvorbě strategií jsou dodržovány základní postupy a mandatorní požadavky na kvalitu strategických dokumentů stanovené v metodických dokumentech.
- Vznikající strategie mají jasně definovaný způsob financování jejich implementace, realizace přijatých strategií je pravidelně promítána do rozpočtu.

- Přístup k tvorbě strategií je zejména založený na důkazech a je hodnocen předpokládaný a reálný přínos a dopad strategií.
- Strategie zahrnují konkrétní a adresná opatření, jasně určují odpovědnost za dosažení vytyčených cílů, definují implementační strukturu a procesy realizace dané strategie, stanovují metriky (a indikátory) pro měření úspěšnosti a postupu jejich implementace.
- Každá strategie musí mít svého nositele (vlastníka), který bude mít celkovou odpovědnost za strategii.
- Efektivita opatření realizovaných v rámci strategie je průběžně vyhodnocována.
- V rámci tvorby strategie musí být zodpovězeny následující základní otázky – Proč je daná strategie vytvářena? Jaká je cílový stav? Jak dlouho daná strategie platí? atd.

Fáze plánovacího procesu

Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, tak jednotlivé fáze plánovacího procesu na sebe logicky navazují a podle MF (2013) je můžeme rozdělit do sedmi fází. Hodnocení a proces SEA hraje klíčovou roli hlavně od 4. fáze, nicméně už v předchozích fázích plánovacího procesu jsou prováděny analýzy zaměřené na životní prostředí.

1. Fáze identifikace tvorby strategie

První fáze se nazývá Identifikace tvorby strategie. V této fázi se stavuje tým, který koncepci zpracovává a zpracuje se časový harmonogram prací v průběhu celého procesu. Součástí je také zpracování dílčích analýz současného stavu a vývoje oblasti, pro kterou se koncepce zpracovává. Jedná se o analýzu klíčových problémů a včetně ekonomické analýzy. Neopomenout se nemělo ani popis a stavu a vývoje v životním prostředí daného území (MŽP, 2004).

2. Fáze nastavení pracovních postupů

Druhá fáze se nazývá nastavení pracovních postupů a hlavním cílem této fáze je vytvoření organizační struktury tří základních dokumentů: Projektový plán tvorby strategie, plán spolupráce a komunikace a plán řízení rizik.

3. Fáze analytická a prognostická

Třetí a velice podstatnou fází je Fáze analytická a prognostická. Analytická fáze je první fází, v jejímž rámci je formulován dokument koncepce, přesněji řečeno jeho analytická část. Cílem této fáze je jednak shrnout znalostní bázi a detailně porozumět řešenému problému a následně převést tyto poznatky do analytické části strategického dokumentu. Analytické aktivity mají průřezový charakter a mohou probíhat i v rámci následujících fází. V rámci této fáze bude na základě získaných informací vypracována prognóza vývoje vdané oblasti za předpokladu, že nebudou realizována žádná opatření (nulová varianta) (MF, 2013).

Na základě informací z popisu současného stavu obvykle také bývá zpracována SWOT analýza. SWOT analýza hraje klíčovou roli při situační analýze a identifikuje silné a slabé stránky, příležitosti a ohrožení. Silné stránky a slabé se vztahují přímo k danému systému či aktivitě v daném území. Příležitosti a ohrožení jsou obvykle brány i jako externí faktory, které zkoumaný systém nemůže přímo ovlivňovat, nad kterými z dané pozice nemá kontrolu (MŽP, 2004). Součástí této fáze je i analýza PESTLE, při které se hodnotí faktory působící na danou problematiku v České republice (Politické – Ekonomické – Sociální – Technologické – Legislativní – Environmentální) (MF, 2013)

4. Fáze stanovení strategického směřování, priorit a variant

Ve čtvrté fázi Tým pro tvorbu koncepce ve spolupráci s pracovními skupinami ověří vizi formulovanou ve Vstupní zprávě a v případě potřeby ji na základě dat získaných v předchozích fázích upraví či upřesní. Dále Tým pro tvorbu strategie ve spolupráci s pracovními skupinami sestaví a ohodnotí varianty strategických cílů, provede ohodnocení nákladů na jednotlivá řešení a analýzu nákladů a přínosů. Na základě těchto aktivit a kroků bude vybrána optimální varianta k rozpracování (MF, 2013). Vize, jakožto dlouhodobý cíl, není striktně časově vymezena a může být také nazývána globálním cílem, nicméně vize je konkretizována stanovením specifických cílů koncepce. Na základě cílů jsou stanoveny priority a jedná se převážně o dílčí oblasti zájmu, které je potřeba řešit dle předem nadefinovaného cíle. Pro realizaci priorit je jsou obvykle navrhována opatření. Jde o konkrétní aktivity, které po svém splnění vyřeší prioritu a tím pomohou splnit definovaný cíl (MŽP, 2004). V této fázi je neoptimálnější čas zapojit i tým SEA, který začíná svojí práci při tvorbě strategického posouzení vlivů na životní prostředí (Keken, 2021).

5. Fáze rozpracování strategie

Cílem této fáze je rozpracovat základní strategické směřování strategie (vizi, globální cíl a základní strategické cíle) stanovené v předchozí fázi a definovat další úroveň cílů strategie (např. specifické cíle, prioritní oblasti apod.). Další důležitou aktivitou této fáze je nastavení soustavy indikátorů – ukazatelů sledujících stav plnění jednotlivých stanovených cílů. K jednotlivým indikátorům budou zejména nastaveny jak jejich cílové a výchozí hodnoty (MF, 2013).

Výstupem z této fáze plánovacího procesu je vyhotovení samotné koncepce a pokud koncepce splňuje zákonné požadavky, tak i SEA vyhodnocení. Pokud autor koncepce už dopředu ví, že koncepce podléhá SEA posouzení, tak by už měl být celý SEA proces integrován do této fáze procesu, aby se předešlo časovým prodlevám či ztrátám při vytváření SEA vyhodnocení až po vypracování koncepce. Mandát pro vykonávání SEA vyhodnocení má autorizovaná osoba a její tým, kterou si vybral zadavatel koncepce. Pokud se jedná o koncepcí financované z veřejných prostředků, tak se SEA zpracovatel vybírá přes veřejné zakázky a zároveň SEA tým se stará během celého SEA procesu o co nejkvalitnější výstupy (oznámení koncepce, SEA vyhodnocení či participaci na veřejném projednání koncepce). V průběhu procesu posuzování vlivů může dojít k tomu, že zpracovatel koncepce a zpracovatel SEA mají odlišný názor na dokument z hlediska vlivů na životní prostředí nebo na nutnost zpracování dalších variant. Základním principem pro spolupráci zpracovatele koncepce a zpracovatele SEA je dialog vedoucí k využití připomínek podaných v rámci procesu SEA. Za využití nebo zamítnutí doporučení od zpracovatele SEA nese odpovědnost zpracovatel dokumentu. Zamítnutí doporučení by mělo být zdůvodněno a po schválení koncepce zveřejněno. Všechny závazné připomínky zpracovatele SEA, které nebyly zohledněny v rámci přípravy koncepce budou popsány v SEA dokumentaci (MŽP, 2004). Co se týká hodnocení SEA, obvykle celý proces trvá 6–12 měsíců (MF, 2013), záleží však na povaze koncepce, rozsahu posouzení či na sjednání veřejného projednání.

6. Fáze nastavení implementace, financování a monitoringu

Cílem 6. fáze je vypracovat podrobný plán implementace strategie jako základní předpoklad její úspěšné realizace. Plán implementací nastavuje hlavně systém evaluace koncepce, monitorování naplňovaných cílů koncepce, rozpočet a financování koncepce či časový

harmonogram trvání koncepce. Jednotlivé části plánu implementace budou vznikat prakticky současně, protože jsou vzájemně propojeny (například plán evaluací strategie poskytuje vstupy do rozpočtu, harmonogramu i řídicí struktury implementace koncepce) (MF, 2013).

7. Fáze schvalování strategie

Cílem této fáze je schválit vypracovanou strategii včetně jejího plánu implementace, případně strategii upravit podle požadavků příslušných aktérů tak, aby následně byla schválena. V případě, že je strategie schválena, je zároveň v této fázi celý projekt tvorby strategie ukončen a formálně uzavřen. Pokud strategie schválena není, tak tím buď projekt tvorby strategie také končí a musí být uzavřen, nebo je strategie vrácena k přepracování a vrací se (v závislosti na míře potřebných změn) do některé z dřívějších fází tvorby strategie (MF, 2013).

3.3.3 Ex-ante a ex-post SEA vyhodnocení

Jak už bylo nastíněno dříve, tak SEA proces a vyhodnocení vstupují do plánovacího procesu už v jeho průběhu, a právě toto začlenění má několik výhod jako je například úspora času či finančních prostředků. Tomuto začlenění SEA procesu se říká *ex-ante*, což znamená, že se vyhodnocení dělá ještě před chválením koncepce (interaktivní průběžné posouzení). Na druhém pólu stojí posouzení *ex-post*, které značí, že se SEA vyhodnocení provádí až po zpracování koncepce. Z příkladů dobré praxe i metodiky MŽP (2004) jasně vyplývá a převládá názor, že SEA vyhodnocení by mělo být provedeno *ex-ante* čili v průběhu zpracování koncepce.

Interaktivní způsob SEA posouzení umožňuje zapracovat připomínky SEA týmu a veřejnosti do dokumentu již během jeho přípravy. Napomáhá tak kvalitnímu zpracování dokumentu včetně minimalizace negativních vlivů na životní prostředí. Současně se tímto způsobem předchází konfliktům při schvalování koncepce. Výsledné stanovisko příslušného orgánu k vyhodnocení vlivů koncepce na životní prostředí pak již nemusí obsahovat výhrady či podmínky souhlasu a může se omezit na potvrzení souladu se zájmy na ochranu životního prostředí. Interaktivní SEA posouzení podává předkladateli a zpracovateli koncepce informace o možných dopadech dokumentu na životní prostředí a o možnostech optimalizace koncepce z pohledu ochrany životního prostředí průběžně. Tyto informace jsou předkladateli a zpracovateli dokumentu – ale současně i veřejnosti – poskytovány ve všech fázích přípravy koncepce. Od počátku jeho

přípravy, tedy od rozhodnutí zpracování koncepce, až do doby jeho předložení schvalovateli k vydání stanoviska (MŽP, 2013). Nicméně také v některých opodstatněných případech lze použít posouzení ex-post.

Za členění SEA procesu a vyhodnocení do rozhodovacího a plánovacího procesu je s určitostí efektivní a dobré řešení pro předcházení negativních vlivů koncepcí na životní prostředí. Podle Fundingsland Tetlow & Hanusch (2012), tak panuje mezi odborníky jasný konsenzus, že SEA hodnocení má od svého vzniku pozitivní vliv na snížení negativních dopadů koncepcí na životní prostředí. Také vyzdvihují tezi, že nejlepším a nejúčinnějším stavem je to, když je SEA proces a plánovací proces co nejvíce úzce propojeny, nejlépe když mezi nimi už není v podstatě žádný rozdíl a jsou jeden proces bez odlišností. Je také ale potřeba říci, že praxe SEA vyhodnocení a plánovacího procesu se liší v závislosti na daném státu, ve kterém je zpracovaný, jak například naznačuje Retief et al. (2008), nebo na stavu vývoje a propracovanosti samotného SEA procesu. V některých státech je SEA proces stále vnímán více jako nástroj bližší nástroji EIA (Verheem & Dusik, 2011).

3.4 Dohoda o partnerství

3.4.1 Základní informace o Dohodě o partnerství

Dohoda o partnerství (DoP) je zastřešujícím dokumentem vypracovaný každým členským státem Evropské unie, který stanoví cíle a priority pro efektivní využívání Evropských strukturálních a investičních fondů za účelem naplňování strategie Evropa 2020 na základě vydefinovaných národních priorit (MMR, 2014). Evropské a strukturální fondy zahrnují Evropský fond pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond, Fond soudržnosti, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova a Evropský námořní a rybářský fond. DoP analyzuje na základě evropských, národních i regionálních strategických dokumentů současnou socioekonomickou situaci České republiky, zdejší disparity, rozvojové potřeby a potenciál. Definuje priority a očekávané výsledky pro celé programové období. DoP zároveň zastřešuje jednotlivé operační programy, které čerpají peníze ze zmíněných strukturálních a investičních fondů. Podle DotaceEU (2020) celý proces tvorby a schválení DoP může trvat i tři roky, kdy poté musí být schválen Evropskou komisí.

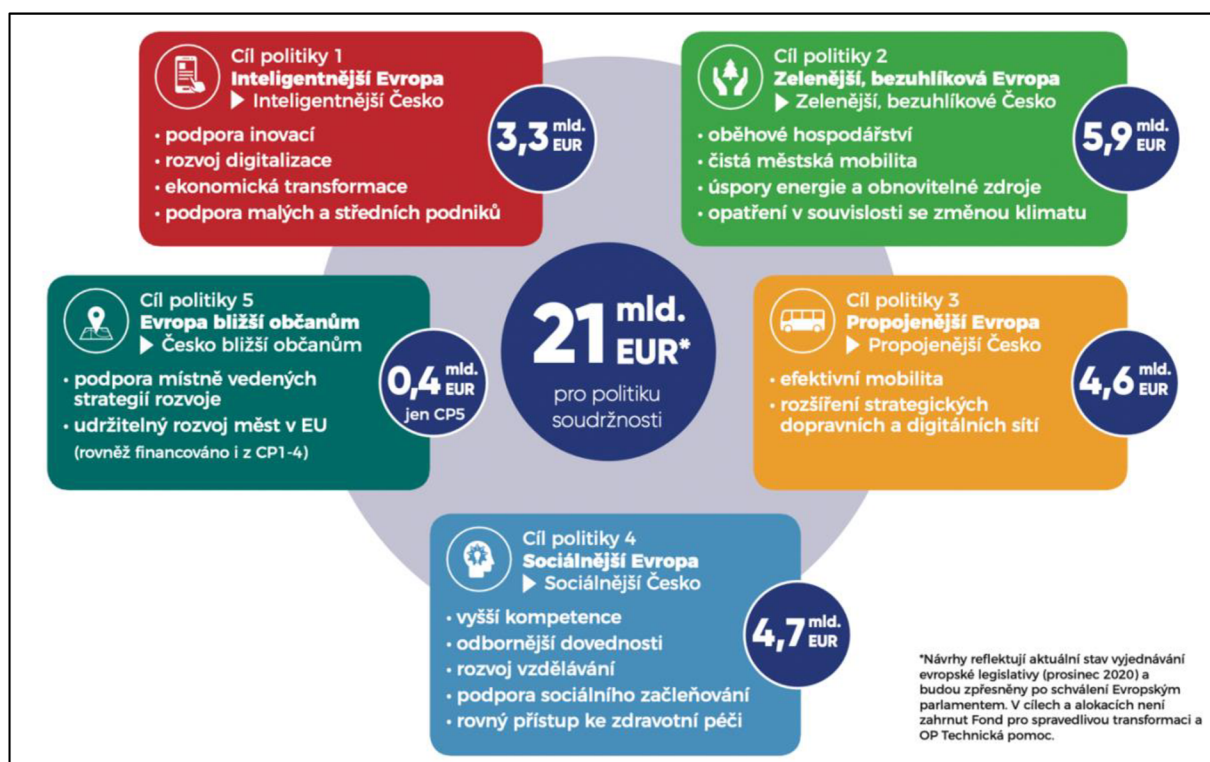
DoP je možno na základě potřeby aktualizovat, nebo také provést revizi, přičemž i tato revize musí být schválena Evropskou komisí. Za minulý operační cyklus 2014-2020 bylo provedeno celkem šest revizí, přičemž se jednalo hlavně o realokaci finančních zdrojů mezi operačními programy. Například v revizi č. 6 se jednalo o aktualizaci rozdělení alokace na tematické cíle, rozdělení alokace na operační programy a dále celkové výše podpory pro cíl Klimatická změna (DotaceEU, 2020).

Od vstupu do EU vytvořila vláda ČR celkem tři DoP přičemž nová DoP na období 2021-2027 byla nedávno schválena. První DoP nesla název Národní strategický referenční rámec 2007-2013 a byla připravována Ministerstvem pro místní rozvoj společně s partnery jako je například Hospodářská komora, Český statistický úřad, Agrární komora, Svaz měst a obcí, Družstevní asociace, Svaz průmyslu a dopravy, Česká konference rektorů, Rada vlády pro výzkum a vývoj či Rada vlády pro rozvoj lidských zdrojů (MMR, 2007). Národní strategický referenční rámec 2007-2013, jako každý strategický dokument, měl v sobě vytýčené cíle pro svůj operační cyklus, přičemž se jednalo o následující cíle: *Konkurenceschopná česká ekonomika, Otevřená, flexibilní a soudržná společnost, Atraktivní prostředí* či *Vyvážený rozvoj území*. Samozřejmostí bylo i vytvoření soustavy indikátorů, které sledovaly naplnění specifických cílů a priorit.

Po skončení operačního cyklu 2007-2013 byla Ministerstvem pro místní rozvoj vypracována nová koncepce, nyní již s názvem DoP 2014-2020. Nová DoP v sobě nesla pět hlavních prioritních oblastí, mezi které patřila oblast *Konkurenceschopnost ekonomiky* se zaměřením na čtyři hlavní pilíře: fungující trh práce; moderní a kvalitní vzdělávací systém; efektivní výzkumný a vzdělávací systém a konkurence schopné podniky. Další prioritní oblastí byla *Infrastruktura* se zaměřením na dopravní infrastrukturu a mobilitu, ICT infrastruktura a energetická infrastruktura. Dále následovaly oblasti *Veřejná správa, Sociální začleňování a samozřejmě Životní prostředí*, které se zaměřovalo na ochranu životního prostředí a změnu klimatu. Podle DotaceEU (2019) byla celková alokace finančních prostředků na operační programy za období 2014-2020 cca 27 miliard EUR.

Po uplynutí operačního cyklu 2014-2020 byl zpravovaná opět nová DoP na období 2021-2027, která už byla schválena vládou ČR. Pro tento operační cyklus je celkem na operační programy

alokováno podle MMR (2021b) 21 miliard EUR. Všechny tyto prostředky jsou alokovány do 5 cílů Politiky soudržnosti 2021-2027, které jsou *Inteligentnější Evropa (Inteligentnější Česko)*, *Zelenější a bezuhlíková Evropa*, *Propojenější Evropa*, *Sociálněji Evropa* a *Evropa blíže k občanům* (viz Obr. č. 2). Jak je patrné hlavně z druhého cíle (Zelenější a bezuhlíková Evropa), tak tato politika reflektuje Evropskou komisí schválenou dohodu „Zelenou dohodu“, která stanovila rámec směrem k udržitelné budoucnosti a dosažení cíle v oblasti klimatické neutrality a oběhového hospodářství nejpozději do roku 2050 (MMR, 2021a).

Obr. č. 2 Priority a cíle pro programové období 2021-2027 (MMR, 2021b)

3.4.2 Dohoda o partnerství a SEA vyhodnocení

DoP jakožto strategický dokument podléhá podle Zákona č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivu na životní prostředí posouzení, jelikož se jedná o koncepci, které stanoví rámec pro budoucí povolení záměrů uvedených v příloze č. 1. Z tohoto důvodu také všechny tři DoP podléhaly SEA vyhodnocení, jejichž rozsah byl upřesněn v zjišťovacím řízení. Součástí vyhodnocení SEA u všech tří DoP bylo i vyhodnocení podle § 45i odst. 2 a odst. 13 Zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny tzv. „Naturové posouzení“, což znamená, že se posuzoval vliv na jednotlivé lokality soustavy Natura 2000, neboli Ptačí oblasti a Evropsky významné lokality.

V rámci procesu SEA bylo příslušným orgánem státní správy (MŽP) vydáno souhlasné stanovisko ke všem třem DoP. U DoP 2014-2020 se také uskutečnilo veřejné projednání, nicméně pro operační cyklus 2021-2027 se veřejné projednání nekonalo pravděpodobně z důvodu restrikcí na území České republiky v době pandemie COVID-19. V rámci SEA vyhodnocení pro DoP 2021-2027 je také stanovení monitorovacích indikátorů vlivu koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví, která jsou uvedeny v kapitole 9. (viz. Tab. č. 3).

DoP (2021- 2027)			
Environmentální indikátor			
Ovzduší	Množství odstraněných emisí primárních PM2,5 a prekurzorů sekundárních PM2,5 (t/rok)	Půda a horninové prostředí	Plocha podporované rekultivované půdy (ha)
	Emise prekurzorů sekundárních částic (EPS) (t/rok)		Nově vybudovaná či posílená ochrana proti sesuvům (ha)
Klima	Celková finanční alokace na projekty související s klimatickou změnou (Kč)		Obnovená půda využívaná pro zelené plochy, sociální bydlení, k ekonomickému nebo jinému využití (ha)
	RCR 29 – odhadované emise skleníkových plynů (t ekv. CO2/rok)		Plocha využití brownfields (ha)
	RCR 31 Celkové množství vyrobené energie z obnovitelných zdrojů (MWh/rok)	Plocha záborů ZPF I. a II. třídy ochrany (ha)	
	Výroba tepla z obnovitelných zdrojů celkem (TJ/rok)	Příroda a krajina	Rozloha lokalit náležejících do sítě Natura 2000, na něž se vztahují ochranná a rekultivační opatření (ha)
	Prostředky vynaložené na výzkum a inovace v oblasti nízkouhlíkových technologií a ekoinovaci (Kč)		Zelená infrastruktura podporovaná s jiným cílem než adaptace na změnu klimatu (ha)
	Prostředky vynaložené na výzkumné a inovační procesy, přenos technologií a spolupráce mezi podniky, zaměřené na oběhové hospodářství (Kč)	Energetika a využití OZE	Roční spotřeba primárních energetických zdrojů (z toho: v obydlí, veřejných budovách, podnicích a jiných budovách) (MWh/rok)
Voda	Počet obyvatel, kteří mají prospěch z protipovodňových opatření (osoby)		Snížení konečné spotřeby energie u podpořených subjektů (GJ/rok)
	Počet obyvatel, kteří mají prospěch z opatření na ochranu před přírodními katastrofami souvisejícími s klimatem (jinými než povodně a lesní požáry), (osoby)		Výroba tepla z obnovitelných zdrojů celkem (TJ/rok)
	Počet obyvatel, kteří mají prospěch z opatření na posílení ochrany obyvatelstva před hrozbami spojenými se změnou klimatu a novými hrozbami (osoby)		Obydlí s nižší energetickou náročností
	Zelená infrastruktura vybudovaná či zlepšená v souvislosti s přizpůsobováním se změnám klimatu (ha)		Veřejné budovy se zlepšenou energetickou náročností (m2)
	Obyvatelstvo napojené na zlepšené veřejné zásobování vodou (osoba)		Celkové množství vyrobené energie z obnovitelných zdrojů (z toho: elektřina, teplo) MWh/rok
	Roční úspora spotřebované vody pro potřeby podnikatelského subjektu (m3)		Odpady
	Obyvatelstvo napojené alespoň na sekundární veřejné čištění odpadních vodou (osoba)	Počet sanovaných starých a novodobých ekologických zátěží a rekultivovaných starých skládek (ks)	
Zdraví	Modernizovaná vzdělávací centra zaměřená na klimatickou výchovu (počet)	Zvýšení kapacity pro recyklaci odpadů (t/rok)	
	Roční počet hodin programů o změně klimatu absolvovaných uživateli modernizovaných center (účastník/hodina/rok)	Oddělený sběr odpadů (t/rok)	
	Pracovníci malých a středních podniků, kteří dokončili odbornou přípravu zaměřenou na rozvoj dovedností pro inteligentní specializaci, průmyslovou transformaci a podnikání (počet osob)	Recyklovaný odpad (t/rok)	
		Odpad využitý jako primární surovina (t/rok)	

Tab. č. 3 Stanovené indikátory k sledování vlivů koncepce na ŽP pro DoP 2021-2027 (Zdražil et al., 2021)

4. Metodika

Metodika diplomové práce vycházela ze zpracované komplexní rešerše vědeckých publikací zaměřených na proces SEA z několika pohledů. Většina použitých publikací byla vyhledána na webových databázích Web of Science, Google Scholar nebo Scopus. Při hledání relevantních článků k jednotlivým kapitolám byla použita klíčová slova jako „*strategic environmental assessment*“, „*effectiveness*“, „*sustainable development*“ nebo „*indicators of sustainability*“ Hlavní pozornost byla věnována indikátorové soustavě a jejímu zpracování, dále pak procesu SEA v kontextu plánovacího a rozhodovacího procesu. V neposlední řadě byla podrobně zpracovaná otázka efektivnosti procesu SEA a jeho evaluace s výhledem do budoucna a jeho možným efektivním zapojením do procesu.

Dále byla provedena analýza vývoje a směřování specifických cílů Dohody o partnerství ve všech třech plánovacích cyklech 2007–2013, 2014–2020 a 2021–2027. Cíle DoP byly získány z jednotlivých volně stažitelných dokumentů DoP 2007–2013, 2014–2020 a 2021–2027. V rámci této části byla zkoumána provázanost jednotlivých specifických cílů mezi operačními cykly v návaznosti na změny trendů a směřování jak Evropské unie, potažmo Evropské komise, tak směřování České republiky. Z dat byla vytvořena tabulka vývoje jednotlivých specifických cílů DoP za jednotlivé plánovací cykly. Dále byl zkoumán vývoj environmentálních indikátorů a indikátorů sledování vlivu na veřejné zdraví, které byly navrženy ve vyhotoveném SEA vyhodnocení pro jednotlivé plánovací cykly DoP. Indikátory SEA vyhodnocení se získaly ze samotného vyhodnocení volně zpřístupněného na stránkách CENIA a jejího Informačního systému SEA. V rámci výzkumu byla vytvořena přehledová tabulka s jednotlivými indikátory a také byl analyzován vývoj indikátorů podle složek životního prostředí na ně určený.

V poslední části byly zkoumány reálné dopady a výsledky implementace DoP 2014–2020 z hlediska indikátorů plnění koncepce, environmentálních indikátorů a reálného odpadu na stav životního prostředí. Z poskytnutých dat od MMR, které vytvořil Český statistický úřad, byly sestaveny tabulky a grafy plnění a výkonu jednotlivých indikátorů a indikátorových soustav. Data poskytnutá MMR jsou současně z indikátorových soustav IROP 2014–2020, nicméně mají skoro 80% průmět s indikátorovou soustavou DoP 2014–2020. Reálný dopad implementace DoP 2014–2020 byl zkoumán na předloženém environmentálním indikátoru

Množství emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic v rámci podpořených projektů, který byl opět vytvořen Českým statistickým úřadem. Od toho posouzení se odvíjelo i další hodnocení dopadu na životní prostředí v České republice.

5. Výsledky

5.1 Výsledky vývoje DoP napříč operačními cykly

5.1.1 Vývoj strategických cílů

Jak už bylo zmíněno v kapitole 3.4.1, tak DoP je zastřešujícím dokumentem, který stanoví cíle a priority pro efektivní využívání Evropských fondů. Cíle, které jsou zmíněny v DoP, řeší hlavně sektorová odvětví, jako je například ekonomika, rozvoj území či sociální aspekty a podle toho také alokují finanční zdroje pro specifické operační programy, které každý členský stát dostane od EU. Podle Tab. č. 4 zůstaly strategické cíle DoP napříč operačními cykly prakticky konstantní, jenom v několika případech se stalo, že agendy jednoho specifického cíle se rozdělily na dvě, ale poté se zase sloučily zpátky, nebo se sloučily s jiným strategickým cílem. Opačný trend lze vnímat na příkladu porovnání vývoje cílů Integrovaného regionálního operačního programu (IROP), kde podle Holá (2021) vyplývá, že se s každým operačním cyklem prioritní osy rozrůstají. Při prvním operačním cyklu DoP, která ještě nesla název NSRR 2007–2013, byly specifikovány čtyři strategické cíle, nicméně v následujících dvou operačních cyklech již bylo strategických cílů pět. V rámci porovnání vývoje lze strategické cíle rozdělit do pěti skupin podle svého tematického zaměření. Jedná se o *ekonomický sektor, sociální sektor, sektor životní prostředí, sektor infrastruktury a sektor podpory rozvoje území*.

5.1.1.1 Sektor Ekonomika

Prvním sektorem i z pohledu posloupnosti strategických cílů je ekonomický sektor. V první DoP (dříve označované jako NSRR 2007–2013) byly k tomuto specifickému cíli vytýčeny i tři hlavní pilíře, na které by se měly evropské finance alokovat. Jednalo se o podporu podnikatelského sektoru (malé a střední podniky), který by se měl být schopné prosadit na vnitřním trhu EU, ale i na mezinárodních trzích. Podstatným pilířem je podpora Vědy a Výzkumu, který by měl pomoci v inovacích v podnikatelském sektoru, tak i v národním hospodářství. Posledním pilířem je poté podpora cestovního ruchu, který opět zlepšuje ekonomické proporce České republiky a její ekonomiky.

V následujícím operačním cyklu 2014–2020 se opět dostal ekonomický sektor na první místo ve výčtu strategických cílů a také se rozšířily jeho hlavní pilíře. Pilíře jako podpora Vědy a

Výzkumu a podnikatelského sektoru zůstaly stejné jako v předchozím období, ale navíc je tu zejména podpora fungujícího trhu práce, který reagoval na růst nezaměstnanosti a také podpora moderního a kvalitního vzdělávání, která reagovala na zhoršující se kvalitu počátečního vzdělávání a zhoršující se výsledky českých žáků.

V nastávajícím operačním cyklu 2020–2027 se název strategického cyklu přeměnil na *Inteligentní Evropa*. Z názvu je patrné, že hlavní změnou směřování je přechod na digitalizaci v rámci celého cíle. Jedná se hlavně o podporu digitalizace podniků, Vědy a Výzkumu nebo také dovednosti pracovníků na trhu práce. Dalším podstatným faktorem je sloučení 3. specifického cíle v období 2014–2020 (Veřejná správa) s 1. specifickým cílem v období 2020–2027, kde i digitalizace státní správy má svůj benefit v ekonomickém sektoru (viz. Tab. č. 4).

5.1.1.2 Sektor Sociální politika

Sektor Sociální politiky v NSRR 2007–2013 z hlediska pilířů asi jeden z neobsáhlejších. Mezi hlavní priority strategického cíle, který se nazývá *Otevřená, flexibilní a soudržná společnost* nalezneme hlavně vzdělávání jako nástroj adaptability českého lidského potenciálu. Zde můžeme vidět úplně jasné propojení s ekonomickým sektorem. Dále se jedná o podporu zaměstnanosti a zaměstnatelnosti českého lidského potenciálu, který pomáhá zvýšit flexibilitu trhu práce. V neposlední řadě je tu prioritou IT hlavně v kontextu státní správy (*Smart Administration*) a soukromého sektoru. Jako poslední je zde prioritou sociální soudržnosti, která se zaměřovala hlavně na ohrožené nebo vyloučené lokality v ČR.

V operačním cyklu 2014–2020 můžeme vidět rozdělení předchozího strategického cíle na *Veřejnou správu a Sociální začleňování, boj s chudobou a systém péče o zdraví* (viz. Tab. č. 4). Veřejná správa se v tomto období zaměřovala hlavně na posilování boje proti korupci nebo na zvýšení efektivnosti státní správy. Čistě sociální pilíř se v tomto operačním cyklu zaměřil hlavně na boj s chudobou ve vyloučených lokalitách a mezi hlavní priority se dostalo také zdravotnictví (onkologie, perinatologie) či snížení nezaměstnanosti.

V operačním cyklu 2021–2027 se *Veřejná správa* dostala do 1. strategického cíle a *Sociální začleňování, boj s chudobou a systém péče o zdraví* se změnilo na *Sociálněji Evropa*. Tento

strategický cíl se svým zaměřením přibližuje spíše cíli v období 2007–2013, kdy hlavní priority jsou vzdělávání, sociální začlenění, a hlavně také podpora zaměstnanosti a trhu práce.

5.1.1.3 Sektor Životní prostředí

Z hlediska této diplomové práce a také z hlediska trvale udržitelného rozvoje je tento strategický cíl nesmírně důležitý a podstatný. V operačním cyklu 2007–2013 nesl tento sektor název *Atraktivní prostředí*, pod kterým se byly dva podstatné pilíře *Ochrana životního prostředí* a *Dopravní dostupnost* (Dopravní dostupnost bude rozebrána v kapitole 5.1.1.4). Ochrana životního prostředí zde dostala pouze malý prostor v kontextu celého NSRR, pouze 1 stránka. Zaměření intervence v tomto pilíři je hlavně zlepšit kvalitu ovzduší, především snížením expozice obyvatelstva imisemi a hlukem, dále uplatnění přírodě šetrného vodní hospodářství či odstraňování starých ekologických zátěží. Zajímavá je i část, která se zaměřuje na snížení energetické náročnosti v podnikovém sektoru. V tomto kontextu již se dá uvažovat nad prvními opatřeními pro boj s klimatickou změnou.

Strategický cíl *Životní prostředí* v operačním cyklu 2014–2020 se nachází až na samém konci výčtu cílů. Nicméně rozsah proporcí tohoto cíle již je 20 stran a také se osamostatnil od dopravy a má dva hlavní pilíře. Tím prvním pilířem je Ochrana životního prostředí, kde se nejvíce apeluje na snížení znečištění ovzduší nadlimitní koncentrace PM₁₀ a benzo(a)pyrenu. Dále se řeší odolnost ekosystémů hlavně v kontextu ekosystémových služeb, udržitelné odpadové hospodářství v regionech nebo snížení energetické náročnosti obcí. Druhým pilířem je *Změna klimatu a řešení rizik*. Jedná o první vyčlenění samostatného pilíře v kontextu boje s klimatickou změnou. Klimatická změna je způsobena v dnešní době už hlavně lidskou aktivitou emitace emisí skleníkových plynů do atmosféry. Z tohoto důvodu je v této části urgováno na snížení emisí skleníkových plynů převážně přes realizaci přírodních blízkých a technických opatření, mezi které patří hlavně zvýšení retenční schopnosti krajiny. Také se zde řeší územní nepřipravenost na dopady změn klimatu v kontextu výcviku a vzdělání jednotek Integrovaného záchranného systému.

V novém operačním cyklu 2021–2027 již sektor životní prostředí zaujímá druhou pozici hned za ekonomikou. Je to dáno několika faktory, které rozeberu v kapitole 5.1.1.6. Strategický cíl nese název *Nízkouhlíková a zelenější Evropa*, zde je jasně patrný zájem na snížení uhlíkové stopy a přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku. Mezi hlavními pilíři tohoto cíle hraje prim

Adaptace na změnu klimatu a tomu podružené další pilíře, jako je například *zvýšení podílu obnovitelných zdroje energie* či *zvýšení energetické účinnosti*. Samozřejmě nesmíme zapomenout na pilíře jako je *Kvalita životního prostředí, Kvalita a množství vody* nebo *Oběhové hospodářství*, které ale opět nepřímo souvisí se změnou klimatu.

5.1.1.4 Sektor Infrastruktura

Kvalitní infrastruktura v EU je velkým tématem několika posledních let a logicky se změnou klimatu dostává i nový rozměr. Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.1.1.3, tak v operačním cyklu 2007–2013 byl sektor infrastruktury začleněn spolu s životním prostředím do společného strategického cíle *Atraktivní prostředí*. V tomto cíli je Dopravní dostupnost vymezena hlavně dostupnost jak na silnicích II. a III. tříd, tak také nutnost napojení národní infrastruktury na celoevropskou strukturu TEN-T. Napojení národní infrastruktury na celoevropskou strukturu TEN-T také plyne z jiných závazků, než je jen DoP.

DoP 2014–2020 v sobě už zahrnovala samostatný strategický cíl *Infrastruktura* a tento cíl má zde tři hlavní pilíře. Prvním z nich je *Dopravní infrastruktura a dostupnost/mobilita*, kde se opět hovoří o modernizaci silnic lokálního významu včetně skeletu dálnic a také napojení dopravní infrastruktury na TEN-T. Zajímavý je druhý pilíř, která se zaměřuje na *infrastrukturu ICT* a to hlavně v kontextu digitalizace státní správy, zvýšení dostupnosti vysokorychlostního internetu nebo digitální gramotnosti obyvatelstva. Jako třetí pilíř byl zde uvedena *Energetická infrastruktura*. Zde byly jasně vymezeny potřeby snížení závislosti na neobnovitelných zdrojích energie, snížení ztrát tepelné energie a modernizace distribučních sítí s důrazem na zavádění prvků inteligentních sítí (smartgrids).

Nový strategický cíl v DoP 2021–2027 nese název *Propojenější Evropa* a bohužel tento cíl není více rozebrán. Pouze víme, že alokace finančních prostředků budou hlavně na modernizaci a výstavbu železniční a silniční sítě v kontextu TEN-T.

5.1.1.5 Sektor Podpora rozvoje území

Sektor Podpory rozvoje území má svůj strategický cíl v NSRR 2007–2013 a v dalším operačním cyklu je součástí 4. strategického cíle a poté je nepřímo zmíněn v DoP pod strategickým cílem *Evropa blíž občanům*. V NSRR má tři hlavní pilíře a dva podružené pilíře, přičemž první pilíř je

Vyvýšený rozvoj regionů a jeho cílem je snížení socioekonomických disparit v regionech. Dalším pilířem je *Rozvoj městských částí*, kde se měla posilování role měst jako akceleratorů růstu a rozvoje regionů. Součástí byla také podpora oblastí procházejících úpadkem. *Rozvoj venkovských oblastí* se zaměřoval na udržitelný rozvoj venkova prostřednictvím politiky rozvoje venkova evropské zemědělské politiky. Přidružené pilíře zde byly *Region soudržnosti hl. m. Praha a Evropská územní spolupráce*. *Evropská územní spolupráce* je zajímavým pilířem, který měl za cíl zapojení regionů ČR do socioekonomických procesů probíhajících v prostoru EU.

V DoP 2014–2020 byl rozvoj území zahrnut do 4. strategického cíle, který se zaměřoval hlavně na rozvoj území s vyloučenými lokalitami, nebo na lokality s menší konkurenceschopností na trhu práce.

V nejnovější operačním cyklu 2021–2027 se dá říci, že sektor Podpora rozvoje území má opět svůj samostatný strategický cíl, konkrétně se jedná o *Evropa blíž občanům*. Opět je tento cíl v DoP pouze vágně popsán, nicméně se z něho dá vyčíst hlavně podpora venkovských oblastí s důrazem na podporu integrovaného nástroje CLLD (*Community-led Local Development*), který je významným pojítkem územního rozvoje. Dále je tento cíl formulován jako doplněk k ostatním cílům DoP 2021–2027.

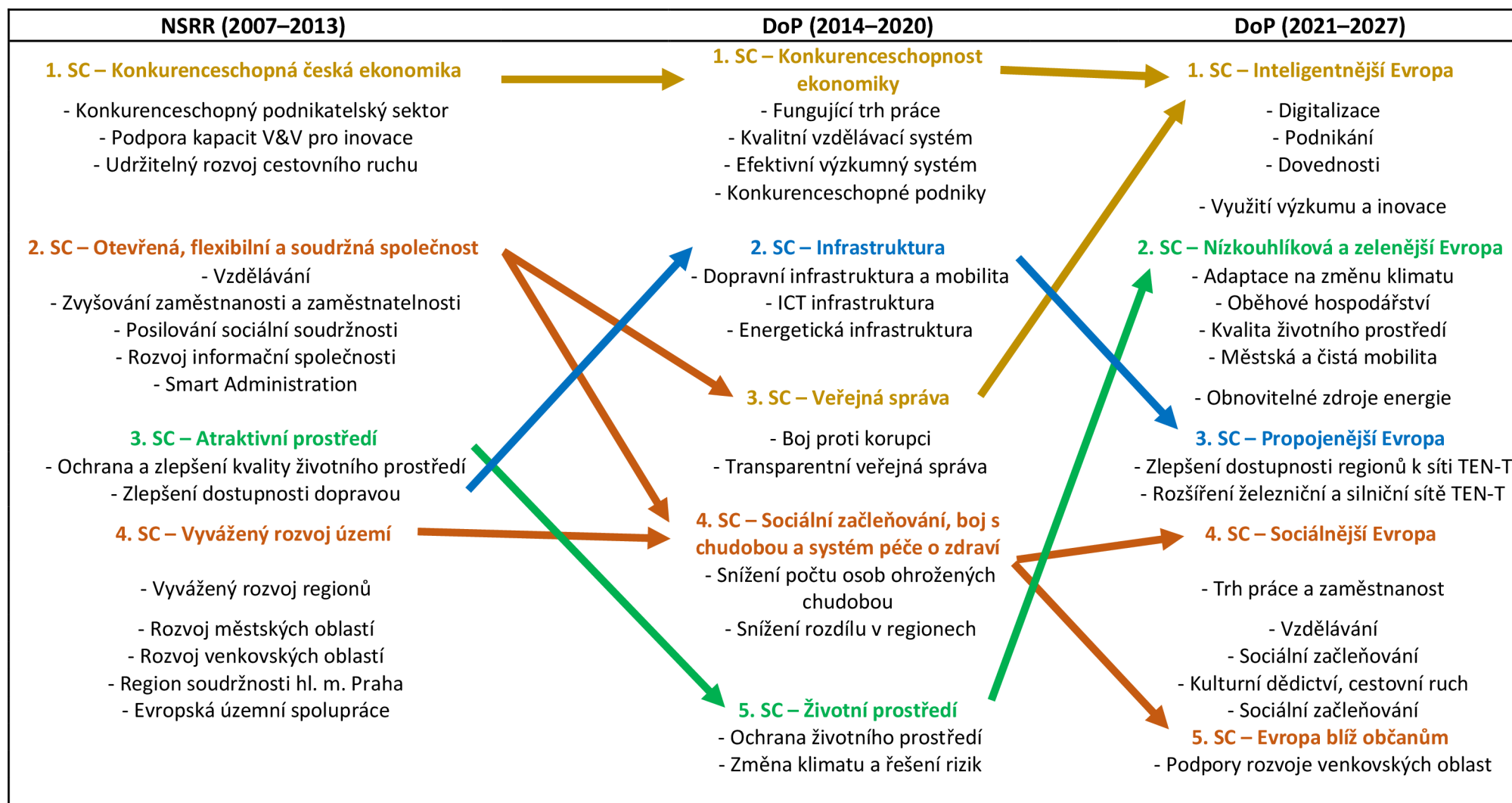
Z výše uvedených výsledků vývoje strategických cílů napříč operačními cykly DoP jsou zřejmá dvě hlavní tvzení. První zní, že obsahově se cíle DoP za operační cykly zásadně neměnily, ale pouze vyvíjely a reagovaly na aktuální trendy potřeb v národním, evropském a mezinárodním měřítku. Z pohledu této diplomové právě se jedná o sektor životního prostředí, který během operačních cyklů reagoval na čím dál víc znatelnou i společensky diskutovanou změnu klimatu.

Druhé konstatování je to, že formulace cílů se během operačních cyklu sjednocovaly a konkretizovaly. Tento trend je hlavně znatelný v DoP 2021–2027, kde strategické cíle mají jednotné pojmenování a také z nich je patrný jednotný evropský integrační přesah.

5.1.1.6 Specifické cíle s vazbou na životní prostředí v operačních cyklech DoP

Specifickým cílům, které mají přímou vazbu na životní prostředí, se věnuje kapitola 5.1.1.3. Nicméně vývoj pilířů těchto cílů během jednotlivých operačních cyklů, vzhledem k aktuálním problémům životního prostředí, je velmi zajímavý. Nejvíce to je to možné pozorovat v operačním cyklu 2021–2027, kde se strategický cíl dostal na druhé místo. Je zde jasně vidět vliv strategií, dohod a cílů EU, mezi které patří například Pařížská dohoda nebo Strategie v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030 a na ní navázaná „Zelená dohoda“. Nicméně již i v operačním cyklu 2014–2020 má ochrana proti změně klimatu svůj vlastní pilíř. Hlavním důvodem byl v rozhodné době rostoucí zájem i akademické obce a laické veřejnosti, která postupem času vytvářela nátlak na politiky a činitele jak na národní úrovni, tak na úrovni evropské.

Nicméně je důležité zdůraznit, že nerozeznáváme pouze přímé vlivy, ale také nepřímé vlivy na životní prostředí. Nepřímých vlivů, které nějakým způsobem působí na životní prostředí v kontextu DoP je hned celá řada. Nejpodstatnější je samozřejmě ekonomika či průmysl a dopravní infrastruktura, které mají svůj významný podíl na změnu klimatu a životní prostředí jako celku. Největší pokrok můžeme opět spatřit v operačním cyklu 2021–2027, kde je kladen důraz na přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku a oběhové hospodářství. Dále pak samozřejmě udržitelná městská mobilita s důrazem na alternativní zdroje energie a také celkový přechod z fosilních paliv na obnovitelné zdroje energie. Jednotlivé strategické cíle jsou samozřejmě velmi provázané, jak můžeme vidět i nepřímý vliv jiných cílů a pilířů na životní prostředí. Podstatné je ale to, že trendy a směřování EU jsou ve velké míře transponovány do zmíněných DoP a pomáhají při prosazování společné evropské politiky.

Tab. č. 4 Vývoj specifických cílů Dohod o partnerství

5.1.2 Vývoj indikátorové soustavy SEA vyhodnocení

V rámci posouzení vývoje DoP a paralelního SEA vyhodnocení je třeba vzít v úvahu faktor, který kvantifikuje míru dopadů a účinnosti zmíněné DoP na životní prostředí. Nezbytnou součástí SEA vyhodnocení jsou ze zákona povinné tzv. environmentální indikátory, nebo také monitorovací indikátory vlivu koncepce na životní prostředí. Nicméně kromě environmentálních indikátorů je zde ještě vypracována a předložena soustava indikátorů sledující vliv koncepce na veřejné zdraví. Přehled vývoje environmentálních indikátorů a indikátorů vlivu koncepce na veřejné zdraví nachází v Tab. č. 5. Indikátory jsou rozdělené podle jednotlivých složek životního prostředí (ovzduší, klima, voda, příroda a krajina, půda a horninové prostředí, energetika a využití OZE, odpady, zdraví a speciální oblast výkonnostního pokroku).

Jak je možno vidět v Tab. č. 5, tak složka *ovzduší* zůstává za operační cykly konstantní a hlavní pozornost je upřena na sledování koncentrací prekurzorů. Ve složce *klima* už můžeme vidět výrazné navýšení počtů monitorovacích indikátorů v období 2014–2020 a 2021–2027. Není pochyb o tom, že hlavní důvod je sledování vlivu koncepce na změnu klimatu. Složka *voda* doznala většího navýšení hlavně v období 2021–2027, kdy se hlavně začala sledovat vodní složka více antropogenně. Další podstatnou složkou je *příroda a krajina*, která má spíše klesající charakter a od prvního operačního cyklu spíše indikátorů pro její sledování ubylo, nicméně v novém operačním cyklu 2021–2027 se sleduje v nějaké podobě vliv DoP na soustavu Natura 2000 a rozloha zelené infrastruktury sloužící jako adaptace na změnu klimatu. *Půda a horninové prostředí* doznalo velkého nárůstu během operačních cyklů a největší počet indikátorů sledující tuto složku životního prostředí je v období 2021–2027.

Složka *energetika a využití OZE* se během operačních cyklů také rozrostla a sleduje se hlavně množství vyrobené energie z obnovitelných zdrojů. Složka *odpady* také doznala hlavně v novém operačním cyklu 2021–2027 nárůstu, a to hlavně ze záměru EU přejít na oběhové hospodářství. Z hlediska velmi důležité složky a to *zdraví* (veřejného zdraví) se počet indikátorů sledující vliv koncepce z operačního období 2007–2013 snížil, nicméně opětovného růstu dostal v novém operačním cyklu 2021–2027. Speciální složka byla vyčleněna v období 2007–2013 tzv. *oblast výkonnostního pokroku*, kde jsou stanoveny indikátory přímo nesouvisící se konkrétní složkou životního prostředí, ale mají spíše environmentální charakter. Celkem se

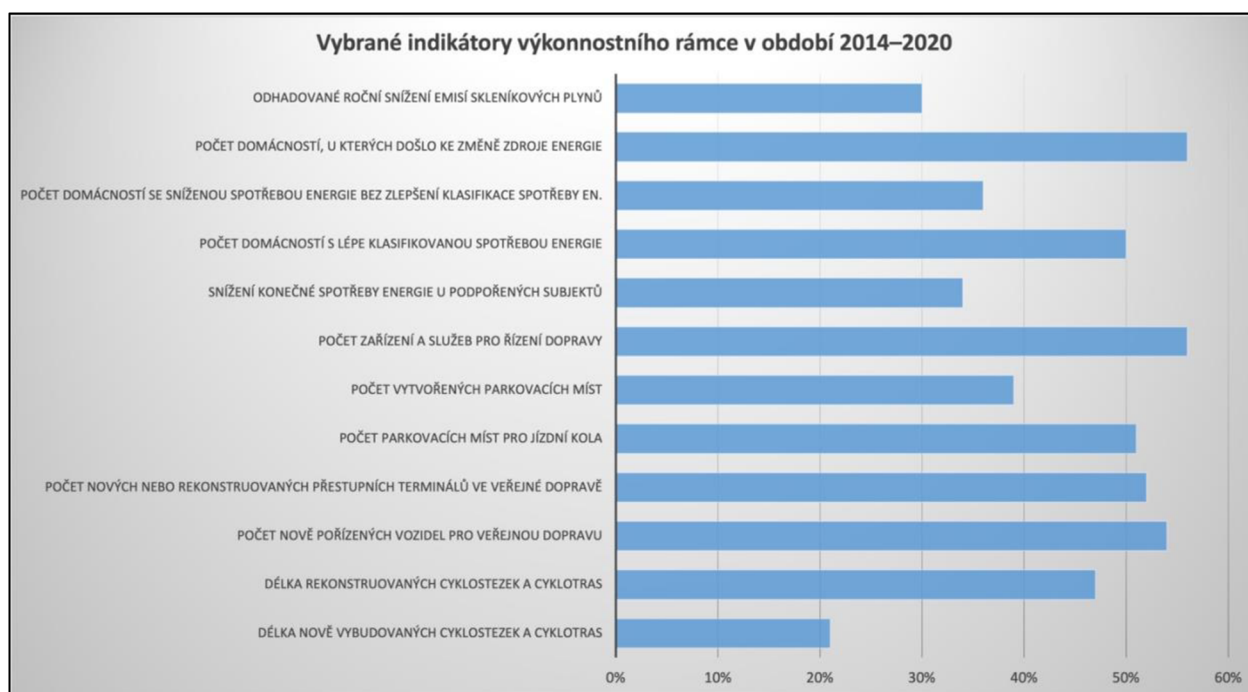
v průměru počet indikátorů sledující vliv DoP na životní prostředí a veřejné zdraví pohyboval kolem 34. Nejvíce indikátorů bylo stanoveno v operačním cyklu 2021–2027 (46) a nejméně v operačním cyklu 2014–2020 (26).

NSRR (2007–2013)		DoP (2014 - 2020)		DoP (2021- 2027)		
Název indikátoru (jednotka)						
Ovzduší	Měrné emise za všechny kategorie zdrojů (tuhé částice, SO ₂ ,NO _x ,NH ₃ , VOC) (tis. tun/rok/ km ²)	Ovzduší	Snížení emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic (t/rok)	Ovzduší	Množství odstraněných emisí primárních PM _{2,5} a prekurzorů sekundárních PM _{2,5} (t/rok)	
	Emise prioritních nebezpečných látek (tun/rok)		Snížení emisí polycyklických aromatických uhlovlodíků (t/rok)		Emise prekurzorů sekundárních částic (EPS) (t/rok)	
Klima	Snížení emisí skleníkových plynů (tis.tun)	Klima	Celková finanční alokace na projekty související s klimatickou změnou (Kč)	Klima	Celková finanční alokace na projekty související s klimatickou změnou (Kč)	
Voda	Délka přirozených koryt vodních toků (km)		Odhadované roční snížení emisí skleníkových plynů (t CO ₂ ekv/rok)		Odhadované emise skleníkových plynů (t ekv. CO ₂ /rok)	
Příroda a krajina	Míra fragmentace krajiny (km ²)		Výroba elektrické energie z obnovitelných zdrojů celkem (MWh/rok)		Celkové množství vyrobené energie z obnovitelných zdrojů (MWh/rok)	
	Obnova přirozeného vodního režimu krajiny a prvků ekologické stability (Počet projektů)		Výroba tepla z obnovitelných zdrojů celkem (TJ/rok)		Výroba tepla z obnovitelných zdrojů celkem (TJ/rok)	
	Rozloha ohnisek biodiverzity (%)		Prostředky vynaložené na výzkum a inovace v oblasti nízkouhlíkových technologií a ekoinovací (Kč)		Prostředky vynaložené na výzkum a inovace v oblasti nízkouhlíkových technologií a ekoinovací (Kč)	
	Počet odstraněných starých ekologických zátěží (počet)	Prostředky vynaložené na řešení specifických rizik, zajištění odolnosti vůči katastrofám a vývoj systémů pro zvládnání katastrof (Kč)	Prostředky vynaložené na řešení specifických rizik, zajištění odolnosti vůči katastrofám a vývoj systémů pro zvládnání katastrof (Kč)			
	Rozloha zelených ploch v intravilánech sídel (ha)	Voda	Počet obyvatel chráněných proti povodním (počet obyvatel)	Voda	Počet obyvatel, kteří mají prospěch z protipovodňových opatření (osoby)	
Půda a horninové prostředí	Rozloha znovu využitých brownfields. (ha)	Příroda a krajina	Celková délka revitalizovaných toků (m)		Počet obyvatel, kteří mají prospěch z opatření na ochranu před přírodními katastrofami souvisejícími s klimatem (jinými než povodně a lesní požáry), (osoby)	
Energetika	Úspory energie (PJ)		Plocha stanovišť, které jsou podporovány s cílem zlepšit jejich stav zachování (ha)		Počet obyvatel, kteří mají prospěch z opatření na posílení ochrany obyvatelstva před hrozbami spojenými se změnou klimatu a novými hrozbami (osoby)	
	Výroba energie z obnovitelných zdrojů energie (PJ)	Výměra založených a revitalizovaných přírodních ploch v zastavěném území (ha)	Zelená infrastruktura vybudovaná či zlepšená v souvislosti s přizpůsobováním se změnám klimatu (ha)			
Odpady	Snížení produkce nebezpečných odpadů (%)	Půda a horninové prostředí	Celková plocha rekultivovaného území (ha)		Obyvatelstvo napojené na zlepšené veřejné zásobování vodou (osoba)	
	Množství využitých recyklovaných odpadů (tuny)		Plocha zjištěných a zabezpečených míst s negativními jevy v horninovém prostředí – svahové nestability a opuštěných míst těžebního odpadu (ha)		Roční úspora spotřebované vody pro potřeby podnikatelského subjektu (m ³)	
Zdraví	Počet obyvatel žijících v oblastech s překročenými imisními limity	Energetika a využití OZE	Výroba tepla z obnovitelných zdrojů celkem (TJ/rok)		Příroda a krajina	Obyvatelstvo napojené alespoň na sekundární veřejné čištění odpadních vodou (osoba)
	Počet obyvatel žijících v oblastech s překročenými limity hluku		Snížení konečné spotřeby energie u podpořených podniků (GJ/rok)			Rozloha lokalit náležejících do sítě Natura 2000, na něž se vztahují ochranná a rekultivační opatření (ha)
	Počet dopravních úrazů dospělých, dětí, chodců, a cyklistů	Odpady	Počet domácností s lepší klasifikací spotřeby energie (domácnosti)		Půda a horninové prostředí	Zelená infrastruktura podporovaná s jiným cílem než adaptace na změnu klimatu (ha)
	Počet obyvatel v území s překročenými imisními limity		Snížení množství produkovaných odpadů (t)			Plocha podporované rekultivované půdy (ha)
	Počet měst se zpracovými hlukovými mapami	Zdraví	Navýšení celkového množství materiálově využitého odpadu (t/rok)	Energetika a využití OZE	Nově vybudovaná či posílená ochrana proti sesuvům (ha)	
	Počet akčních plánů ke snížení hluku podle Nařízení vlády č. 147/2006		Snížení emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic (t/rok)		Obnovená půda využívaná pro zelené plochy, sociální bydlení, k ekonomickému nebo jinému využití (ha)	
	Počet rekonstruovaných vodovodů, kde byla voda zlepšena na požadovanou kvalitu		Snížení emisí ostatních látek (t/rok)		Plocha využití brownfields (ha)	
	Počet narozených dětí s vrozenou vývojovou vadou		Snížení emisí VOC (t/rok)		Plocha záborů ZPF I. a II. třídy ochrany (ha)	
	Počet narozených dětí s nízkou porodní hmotností		Snížení množství vypouštěného znečištění v ukazateli P (t/rok)		Odpady	Roční spotřeba primárních energetických zdrojů (z toho: v obydli, veřejných budovách, podnicích a jiných budovách) (MWh/rok)
	Počet spontánních potratů		Snížení množství vypouštěného znečištění v ukazateli N (t/rok)			Snížení konečné spotřeby energie u podpořených subjektů (GJ/rok)
	Poměr pozorovaných k očekávaným novým případům nádorových onemocnění		Celková rozloha sanovaných lokalit (m ²)			Výroba tepla z obnovitelných zdrojů celkem (TJ/rok)
	Poměr pozorovaných ku očekávaným úmrtím pro nádorová onemocnění		Snížení množství vyprodukovaného nebezpečného odpadu (t)			Obydli s nižší energetickou náročností
	Prodloužení střední délky života (roky)		Oblast výkonnostního pokroku		Odpady	Veřejné budovy se zlepšenou energetickou náročností (m ²)
	Roky života ve standardní (plně) kvalitě života					Celkové množství vyrobené energie z obnovitelných zdrojů (z toho: elektřina, teplo) MWh/rok
Počet podpořených projektů v rámci NSRR, zaměřených na zlepšení podmínek života seniorů	Počet zpracovaných analýz rizik (ks)					
Investice do rozvoje veřejné dopravy (mil. Kč)	Počet sanovaných starých a novodobých ekologických zátěží a rekultivovaných starých skládek (ks)					
Rozvoj železniční dopravy (%)	Zvýšení kapacity pro recyklaci odpadů (t/rok)					
Hluková zátěž obyvatel. (počet obyvatel)	Oddělený sběr odpadů (t/rok)					
Výrobky šetrné životnímu prostředí (počet projektů)	Zdraví	Zdraví	Recyklovaný odpad (t/rok)			
Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (počet projektů)			Odpad využitý jako primární surovina (t/rok)			
			Modernizovaná vzdělávací centra zaměřená na limatickou výchovu (počet)			
			Roční počet hodin programů o změně klimatu absolvovaných uživateli (účastník/hodina/rok)			
			Pracovníci malých a středních podniků, kteří dokončili odbornou přípravu zaměřenou na rozvoj dovedností (počet osob)			
			Snížení emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic (t/rok)			
			Snížení emisí ostatních látek (t/rok)			
			Snížení emisí VOC (t/rok)			
			Snížení počtu obyvatel dotčených nadlimitním hlukem (počet obyvatel v tisících)			
			Snížení počtu obyvatel sídlících v oblastech a aglomeracích se zhoršenou kvalitou ovzduší (počet obyvatel v tisících)			
	Snížení množství vypouštěného znečištění v ukazateli Pcelk. (t/rok)					
	Snížení množství vypouštěného znečištění v ukazateli Ncelk. (t/rok)					
	Celková rozloha sanovaných lokalit (m ²)					
	Snížení množství vyprodukovaného nebezpečného odpadu (t)					

Tab. č. 4 Vývoj indikátorových soustav v SEA vyhodnocení pro Dohody o partnerství

5.2 Výsledky reálné efektivity implementace DoP 2014–2020 a skutečného dopadu na životní prostředí

5.2.1 Vybrané indikátory DoP 2014–2020

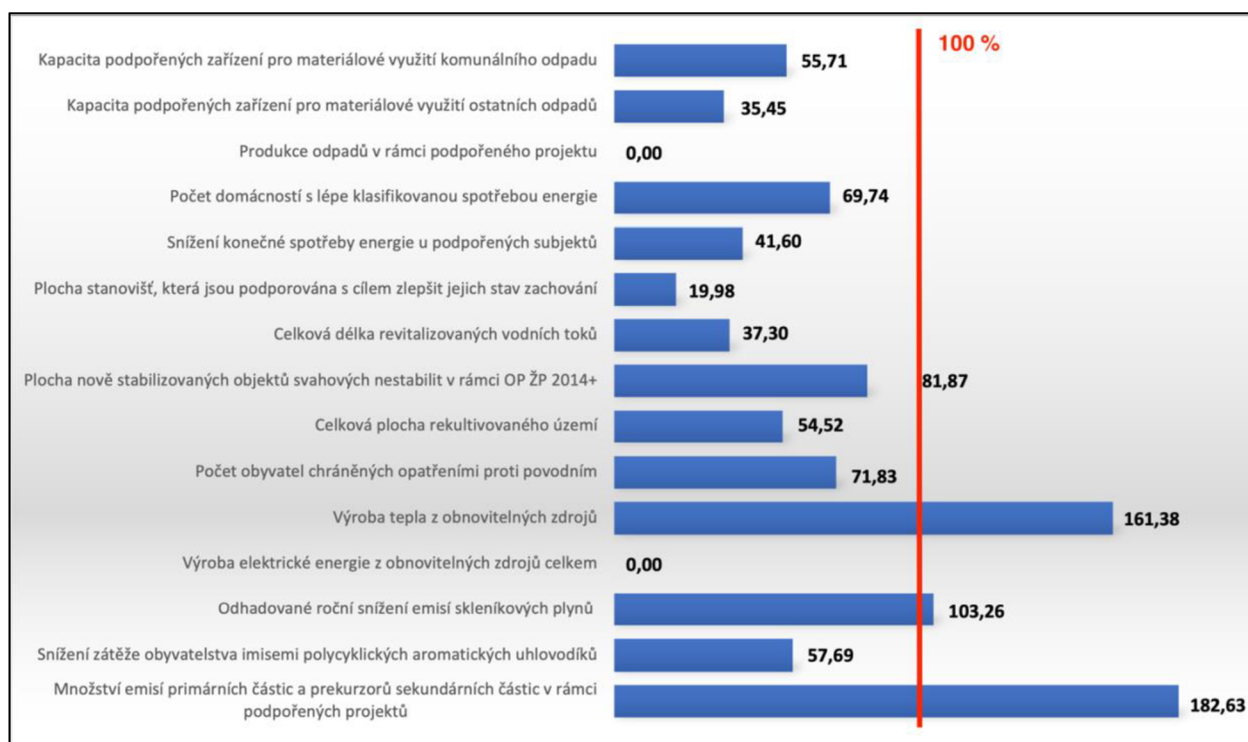

Obr. č. 3 Vybrané indikátory výkonnostního rámce v období 2014–2020 (MMR, 2022)

Na Obr. č. 3 můžeme vidět 12 vybraných indikátorů výkonnostního rámce v období 2014–2020. Tato data z indikátorů IROP 2014–2020 byla poskytnuta MMR (2022) a zároveň jak již bylo zmíněno dříve, tak mají téměř 80% průměr s indikátorovou soustavou DoP v operačním cyklu 2014–2020. Z hlediska výkonu, tak největší procentuální naplnění bylo v indikátoru *Počet domácností, u kterých došlo ke změně zdroje energie*, *Počet zařízení a služeb pro řízení dopravy* a také u *Počet nově pořízených vozidel pro veřejnou dopravu*. Z celkem 12 indikátorů bylo 6 indikátorů naplněno v tuto chvíli z 50 % a více. Vybrané indikátory se skládají převážně z indikátorů zacílených na dopravu a také na změnu zdrojů energie hlavně pro domácnosti. Důvodem proč, ještě vybrané indikátory nedosáhly požadované cílové hodnoty, může být také fakt, že cíl intervencí může být pozorovatelný až za několik let, nebo stále ještě probíhá dokončování závazků z třetích stran.

Na Obr. č. 4 můžeme vidět graf naplnění environmentálních indikátorů SEA, které se zaměřily na životní prostředí a veřejné zdraví. Z grafu vyplývá, že dokonce hodnoty tří indikátorů

přesáhly úroveň 100 % a jedná se konkrétně o indikátor *Výroba tepla z obnovitelných zdrojů*, *Odhadované roční snížení emisí skleníkových plynů* a *Množství emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic v rámci podpořených projektů*. První a poslední zmíněný indikátor dokonce přesáhly hranici 150 %. Ostatní indikátory z indikátorové soustavy SEA mají za operační cyklus 2014–2020 také dobré výsledky. Celkem z 15 indikátorů 9 z nich má dosaženou hodnotu přinejmenším 50 % a více.

Obr. č. 4 Vybrané indikátory SEA vyhodnocení pro DoP 2014–2020 (v procentech) (MMR, 2022)

Dva indikátory, konkrétně se jedná o *Produkce odpadů v rámci podpořených projektů* a *Výroba elektrické energie z obnovitelných zdrojů* měly k datu 31. 12. 2020 nulovou hodnotu. Podle MMR (2022) mohou mít tyto hodnoty různá odůvodnění. U některých indikátorů k jejich vykazování dochází až v samém závěru programového období (ve vazbě na konec realizace projektů), důvodem může být také nedostatečná absorpční kapacita (tedy nedostatek projektů, díky kterým by k plnění indikátorů došlo), zpoždění harmonogramu realizace projektů, odstoupení příjemců od realizace projektu nebo fakt, že řídicí orgán se zaměřuje na plnění jiných indikátorů (MMR, 2022). Cílové a dosažené hodnoty environmentální indikátorové soustavy DoP 2014–2020 se nacházejí v Tab. č. 5.

Název indikátoru	Závazek příjemců	Dosažená hodnota
Množství emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic v rámci podpořených projektů (t/rok)	7 451	13 608
Snížení zátěže obyvatelstva imisemi polycyklických aromatických uhlovodíků (t/rok)	52	30
Odhadované roční snížení emisí skleníkových plynů (t CO ₂ ekv/rok)	208 414	215 207
Výroba elektrické energie z obnovitelných zdrojů celkem (MWh/rok)	0	0
Výroba tepla z obnovitelných zdrojů (TJ/rok)	52 139	84 144
Počet obyvatel chráněných opatřeními proti povodním (počet obyvatel)	313 749	225 379
Celková plocha rekultivovaného území (ha)	72	39
Plocha nově stabilizovaných objektů svahových nestabilit v rámci OP ŽP 2014+ (ha)	15	12
Celková délka revitalizovaných vodních toků (m)	75 830	28 283
Plocha stanovišť, která jsou podporována s cílem zlepšit jejich stav zachování (ha)	48 849	9 759
Snížení konečné spotřeby energie u podpořených subjektů (GJ/rok))	6 014 336	2 502 066
Počet domácností s lépe klasifikovanou spotřebou energie (domácnosti)	68 694	47 907
Produkce odpadů v rámci podpořeného projektu (t)	0	0
Kapacita podpořených zařízení pro materiálové využití ostatních odpadů (t/rok)	366 531	129 943
Kapacita podpořených zařízení pro materiálové využití komunálního odpadu (t/rok)	169 499	94 420

Tab. č. 5 Souhrnný přehled vybraných indikátorů SEA vyhodnocení pro DoP 2014–2020 (MMR, 2022)

Z hlediska finanční alokace jednotlivých evropských fondů jsou zajímavé Tab. č. 7 a 8. Hodnoty z těchto tabulek jsou pořízené po revizích DoP 2014–2020 v roce 2016 a 2018 a ukazují finanční alokaci evropských fondů na boj s klimatickou změnou. Podle Tab. č. 7, byla celková finanční alokace za rok 2016 zhruba 5 630 659 596 EUR, kde největší podíl měly fondy EFRR a ESF. Nicméně procento využití finanční alokace bylo pouze 13,50 % ze všech fondů. Podle Tab. č. 8, byla v roce 2018 sice finanční alokace na boj s klimatickou změnu přes 100 milionů EUR

menší než v roce 2016 (celkem 5 517 556 287 EUR), ale procento využití finanční bylo 41,02 % což je třikrát více než ve zmíněném roce 2016. Nejvíce bylo opět alokováno z fondu EFRR.

Fond	Podpora použitá na cíle v oblasti změni klimatu podle DoP (EUR)	Podpora použitá na cíle v oblasti změny klimatu na základě vykázaných výdajů (EUR)	Procento požitá podpory
EFRR	2 213 133 694,45	148 769 070,18	6,72
Fond soudržnosti	1 792 786 704,77	221 046 098,87	12,33
ESF	2 900 000,00	0,00	0,00
EZFRV	1 620 553 031,44	390 089 273,40	24,07
ENRF	1 286 166,00	0,00	0,00
Celkem	5 630 659 596,66	759 904 442,45	13,50

Tab. č. 6 Podpora použitá na cíle v oblasti změn klimatu (2016) (MMR, 2022)

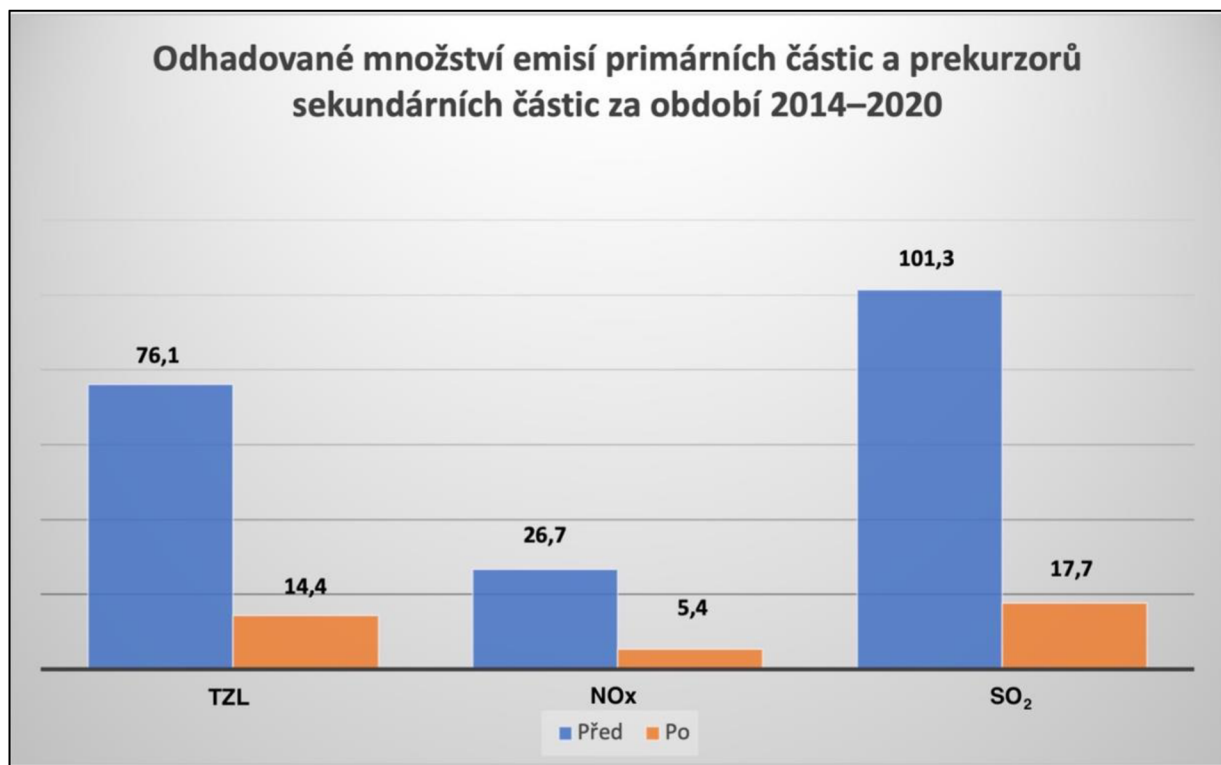
Fond	Podpora použitá na cíle v oblasti změni klimatu podle DoP (EUR)	Podpora použitá na cíle v oblasti změny klimatu na základě vykázaných výdajů (EUR)	Procento požitá podpory
EFRR	2 172 995 604,65	613 317 281,99	28,22
Fond soudržnosti	1 724 581 485,77	885 445 219,06	51,34
ESF	2 900 000,00	0,00	0,00
EZFRV	1 615 793 031,00	764 387 188,08	47,31
ENRF	1 286 166,00	191 855,00	14,92
Celkem	5 517 556 287,42	2 263 341 544,13	41,02

Tab. č. 7 Podpora použitá na cíle v oblasti změn klimatu (2018) (MMR, 2022)

5.2.2 Reálné dopady implementace DoP 2014–2020 na životní prostředí a veřejné zdraví

Co se týká reálných dopadů implementace DoP 2014–2020 na životní prostředí z poskytnutých dat od MMR (2022), tak nejvíce o stavu životního prostředí vypovídá indikátor *Množství emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic v rámci podpořených projektů*. V Obr. č. 5, která reprezentuje stav množství emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic před a po implementaci DoP 2014–2020, potažmo IROP 2014-2020 vyplývá, že se po

implementaci koncepce velmi výrazně snižovaly emise primárních částic a prekurzorů sekundárních částic měřených v ovzduší. DoP sama o sobě snížila emise, nicméně implementací DoP se nastavila politika financování intervencí, které podpořily snížení těchto emisí.

Obr. č. 5 Množství emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic (tis. tun) v rámci podpořených projektů za období 2014–2020 (platné k 2.3. 2021) (MMR, 2022)

Je potřeba zmínit to, že kvalita ovzduší v České republice měla spíše negativní konotaci v kontextu emisí jak primárních částic a prekurzorů sekundárních částic, tak partikulárních částic PM₁₀ a PM_{2,5}, které jsou podle CENIA (2021) stále překračovány. Podrobná data k dalším environmentálním indikátorům SEA pro DoP 2014–2020 nebyla bohužel předložena, jelikož se jedná o interní indikátory, nicméně se i z Obr. č. 4 se dá usuzovat, že i v dalších složkách životního prostředí můžeme za doby implementace DoP 2014–2020 pozorovat zlepšení stavu životního prostředí v České republice.

6. Diskuse

Z analýzy vývoje specifických cílů a reálné implementace vyplynulo, že provádění DoP 2014–2020 mělo a stále ještě má pozitivní vliv na životní prostředí a veřejné zdraví. Toto tvrzení se dá dovodit z výsledků plnění jednotlivých dílčích indikátorů jak výkonnostního rámce, tak i SEA vyhodnocení. Nicméně je třeba si uvědomit, že indikátorovou soustavu jako nástroj posuzování míry implementace jakéhokoliv strategického dokumentu je potřeba vnímat v několika kontextech. Jeden z hlavních je ten, že aby byl indikátor nebo indikátorová soustava vnímána co nejvíce užitečná, je zapotřebí nastavit co největší míru citlivosti dané indikátorové soustavy. Jak uvedlo MMR (2022), tak i výsledky některých indikátorů mohou být pozorovány až za delší časové období od uplynutí konce implementace koncepce. Donnelly et al. (2007) zdůrazňuje, že při sestavování environmentálních indikátorů je důležité mít tento fakt na paměti.

Další bodem je fakt, že při sestavování indikátorové soustavy by měl být zvolen správný počet indikátorů, které ale zároveň mají co největší vypovídající hodnotu v rámci implementace koncepce. Toto tvrzení zdůrazňuje Donnelly et al. (2006) který říká, že počet indikátorů musí být vyvážený, jasný a zacílený na nejrelevantnější environmentální problémy. Z tohoto pohledu se jeví SEA environmentální soustavy indikátorů DoP jako dostačující i z hlediska toho, že jsou vyvážené počty specifických indikátorů zacíleny na každou složku životního prostředí. Data z indikátorových soustav by měly hlavně sloužit jak stakeholderům ve veřejném sektoru, tak i laické veřejnosti. Toto tvrzení se také opírá o konstatování Donnelly et al. (2006), který tvrdí, aby byla stanovena jasná kritéria od stakeholderů na výběr indikátorů ještě před schválením konečné indikátorové soustavy. Už ve zmíněné tabulce porovnání vývoje indikátorů ve vyhodnocení SEA je pozorovatelný nárůst počtu indikátorů hodnotící jednotlivé složky životního prostředí. To je dáno také zvyšující se potřebou kvalitního monitoringu během implementace koncepce.

Je důležité také podotknout, že environmentální indikátory se objevují i v samotné struktuře výkonnostního rámce DoP 2014–2020. Je potřeba aby, environmentální indikátory měly své místo ve struktuře indikátorové soustavy samotných koncepcí a aby se uplatnily vedle ekonomických indikátorů a lépe tak prosazovaly princip udržitelného rozvoje. Jak zmínil

Vačkář (2007), tak environmentální indikátory nejsou samozřejmě samospasitelné a přes jejich důležitost nelze spoléhat pouze na ně. Indikátory by měly sloužit jako včasné varování před negativním vlivem na životní prostředí a veřejné zdraví. Zároveň by na validaci indikátorů a relevanci měl panovat odborný konsensus, jak zmínili Bockstaller & Girardin (2003). Nesmíme také zapomínat na to, že samotná DoP nezlepšuje sama o sobě životní prostředí, nicméně nastavuje finanční alokaci a politiku operačních programů, které už svými intervencemi a opatřeními mají kýžený dopad na zlepšení životního prostředí a veřejného zdraví.

Velice zajímavé je také vývoj specifických cílů dílčích DoP za všechny plánovací cykly. Jak už bylo zmíněno výše, tak cíle během plánovacích cyklů jsou skoro konstantní a spíše se konkretizovaly a sjednocovaly. Důvodem, proč jsou cíle prakticky konstantní plyne z toho, že problémy, na které by měla být zacílena intervence DoP a dílčích operačních programů jsou velké, komplexní a vymýcení těchto problémů je běh na dlouhou trať. Na druhé straně samotné operační programy, jako je například IROP, svůj počet specifických cílů v nových operačních cyklech navyšují, jak zmínila Holá (2021). Nejvíce je to vidět na množství intervencí zaměřených na pomoc Ústeckému, Karlovarskému a Moravskoslezskému kraji. Tyto regiony budou mít také vlastní Operační program Spravedlivá transformace 2021–2027.

Z výše uvedených výsledků se dá předpokládat, že SEA vyhodnocení splnilo svůj účel a bylo dostatečným nástrojem při ochraně životního prostředí a veřejného zdraví. Z hlediska významnosti se určitě nejedná pouze o prodloužení plánovacího procesu či pouze legislativně obligatorní proces. Jak zmínili Fundingsland Tetlow & Hanusch (2012) nebo Donnelly et al. (2006), tak naopak by SEA proces a plánovací proces měly být co nejvíce propojeni a měly by fungovat paralelně. Významným benefitem lze vnímat zapojení veřejnosti či zvýšení transparentnosti při procesu. Nicméně je důležité podotknout, že stále neexistuje legislativní či metodický podklad při evaluaci samotného SEA procesu, který by zvýšil kvalitu procesu a vyhodnocení. Když tak nebude učiněno, tak kvalita jednotlivých SEA vyhodnocení se bude lišit podle jednotlivých posuzovatelů, jak konstatovali Musil & Smutný (2019).

7. Závěr

Provedená evaluace implementace Dohody o partnerství v plánovacích cyklu 2014–2020 a její reálný dopad na životní prostředí podtrhuje fakt, že se více začleňují environmentální témata do nově vznikajících koncepcí a může být tak docíleno efektivnějšího prosazování zásad udržitelného rozvoje hlavně u evropských koncepcí. Z hlediska specifických cílů Dohod o partnerství může být vnímán pozitivní trend začlenění opatření pro boj s klimatickou změnou.

Naplněním cílů environmentálních indikátorů jak z výkonnostního rámce Dohody o partnerství, tak hlavně ze SEA vyhodnocení k tomuto datu, je velmi dobré, i když, jak bylo zmíněno, tak konečné výsledky se mohou projevit až za několik let od uplynutí konce implementace koncepce. Počet environmentálních indikátorů v průběhu operačních cyklů má rostoucí trend převážně i z hlediska dobrého posouzení a monitoringu koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví.

Začleňování environmentálních cílů a témat do nové vznikajících koncepcí je více než klíčové pro fungování naší společnosti. Nové koncepce, které budou jak krátkodobě, ale hlavně střednědobě a dlouhodobě určovat směr naší společnosti, musí mít v sobě tyto cíle zabudované a musí splňovat i zásady udržitelného rozvoje. SEA vyhodnocení proces a mají tento cíl podpořit i z hlediska možnosti zapojení veřejnosti. Nicméně je na nejvyšší podstatné, aby i samotný proces a SEA vyhodnocení procházelo evaluací, avšak pro tento stav zatím není legislativní ani metodická opora. Čím kvalitněji bude zpracováno SEA vyhodnocení, tím lépe bude podpořeno životní prostředí a udržitelný rozvoj při implementaci jakékoliv koncepce, která bude spoluutvářet naši budoucnost. Problematice SEA evaluaci a nastíněné metodického rámce bych se chtěl věnovat na doktorském stupni studia.

8. Seznam obrázků a tabulek

Obr. č. 1 Cíle udržitelného rozvoje schválené v Agendě 2030 (UNIC Praha, 2021)	28
Obr. č. 2 Priority a cíle pro programové období 2021-2027 (MMR, 2021b).....	43
Obr. č. 3 Vybrané indikátory výkonnostního rámce v období 2014–2020 (MMR, 2022)	58
Obr. č. 4 Vybrané indikátory SEA vyhodnocení pro DoP 2014–2020 (v procentech) (MMR, 2022).....	59
Obr. č. 5 Množství emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic (tis. tun) v rámci podpořených projektů za období 2014–2020 (platné k 2.3. 2021) (MMR, 2022)	62
Tab. č. 1 Příklady indikátorů udržitelnosti pro jednotlivé pilíře (UN, 2008)	29
Tab. č. 2 příklad monitorovacích indikátorů pro sledování koncepce v oblasti těžby nerostných surovin (Amec Foster Wheeler, 2018)	33
Tab. č. 3 Stanovené indikátory k sledování vlivů koncepce na ŽP pro DoP 2021-2027 (Zdražil et al., 2021)	45
Tab. č. 4 Vývoj specifických cílů Dohod o partnerství	48
Tab. č. 5 Vývoj indikátorových soustav v SEA vyhodnocení pro Dohody o partnerství	57
Tab. č. 6 Souhrnný přehled vybraných indikátoru SEA vyhodnocení pro DoP 2014–2020 (MMR, 2022).....	60
Tab. č. 7 Podpora použitá na cíle v oblasti změn klimatu (2016) (MMR, 2022)	61
Tab. č. 8 Podpora použitá na cíle v oblasti změn klimatu (2018) (MMR, 2022)	61

9. Seznam zdrojů a použité literatury

- Amec Foster Wheeler. (2018). *Metodické doporučení pro posuzování vlivů obecných koncepcí na životní prostředí*.
https://portal.cenia.cz/eiasea/dokumenty/dokumentSoubor/117/SOTPR-Vestnik_leden_2019_priloha2-190206.pdf?lang=cs
- Arce, R., & Gullón, N. (2000). The application of Strategic Environmental Assessment to sustainability assessment of infrastructure development. *Environmental Impact Assessment Review*, 20(3), 393–402. [https://doi.org/10.1016/s0195-9255\(00\)00050-0](https://doi.org/10.1016/s0195-9255(00)00050-0)
- Arts, J. (1998). *EIA-follow up: on the role of ex post evaluation in environmental impact assessment*. Amsterdam University Press.
- Arts, J., Runhaar, H. A. C., Fischer, T. B., Jha-Thakur, U., van Laerhoven, F., Driessen, P. P. J., & Onyango, V. (2012). The Effectiveness Of EIA As An Instrument For Environmental Governance: Reflecting On 25 Years Of EIA Practice In The Netherlands And The Uk. *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, 14(04), 1250025. <https://doi.org/10.1142/s1464333212500251>
- Bockstaller, C., & Girardin, P. (2003). How to validate environmental indicators. *Agricultural Systems*, 76(2), 639–653. [https://doi.org/10.1016/s0308-521x\(02\)00053-7](https://doi.org/10.1016/s0308-521x(02)00053-7)
- Buuren Van, A., & Nootboom, S. (2010). The success of SEA in the Dutch planning practice. *Environmental Impact Assessment Review*, 30(2), 127–135.
<https://doi.org/10.1016/j.eiar.2009.05.007>
- Cape, L., Retief, F., Lochner, P., Fischer, T., & Bond, A. (2018). Exploring pluralism – Different stakeholder views of the expected and realised value of strategic environmental assessment (SEA). *Environmental Impact Assessment Review*, 69, 32–41. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2017.11.005>
- Castellani, V., & Sala, S. (2013). Sustainability Indicators Integrating Consumption Patterns in Strategic Environmental Assessment for Urban Planning. *Sustainability*, 5(8), 3426–3446. <https://doi.org/10.3390/su5083426>

- CENIA. (2008). *Příručka hodnocení životního prostředí*. CENIA.
<http://invenio.nusl.cz/record/361670?ln=cs>
- CENIA. (2021). *Zpráva o životním prostředí České republiky*. MŽP.
<https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2021/11/Zprava2020.pdf>
- Cloquell-Ballester, V. A., Cloquell-Ballester, V. A., Monterde-Díaz, R., & Santamarina-Siurana, M. C. (2006). Indicators validation for the improvement of environmental and social impact quantitative assessment. *Environmental Impact Assessment Review*, 26(1), 79–105. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2005.06.002>
- Donnelly, A., Jones, M., O'Mahony, T., & Byrne, G. (2006). Decision-support framework for establishing objectives, targets and indicators for use in strategic environmental assessment. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 24(2), 151–157.
<https://doi.org/10.3152/147154606781765246>
- Donnelly, A., Jones, M., O'Mahony, T., & Byrne, G. (2007). Selecting environmental indicator for use in strategic environmental assessment. *Environmental Impact Assessment Review*, 27(2), 161–175. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2006.10.006>
- Doren Van, D., Driessen, P., Schijf, B., & Runhaar, H. (2013). Evaluating the substantive effectiveness of SEA: Towards a better understanding. *Environmental Impact Assessment Review*, 38, 120–130. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2012.07.002>
- DotaceEU. (2019). *DotaceEU - Čerpaní v období 2014–2020*. www.dotaceeu.cz.
<https://www.dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/cerpani-v-obdobi-2014-2020>
- DotaceEU. (2020). *DotaceEU - Dohoda o partnerství*. [ww.dotaceeu.cz](http://www.dotaceeu.cz).
<https://www.dotaceeu.cz/cs/fondy-eu/2014-2020/dohoda-o-partnerstvi>
- EEA. (2003). *EEA core set of indicators*.
<https://unece.org/fileadmin/DAM/env/europe/monitoring/StPetersburg/EEA%20Core%20Set%20of%20Indicators%20rev2EECCA.pdf>
- Fischer, T. B. (1999). Benefits arising from sea application—a comparative review of north west england, noord-holland, and brandenburg-berlin. *Environmental Impact Assessment Review*, 19(2), 143–173. [https://doi.org/10.1016/s0195-9255\(98\)00037-7](https://doi.org/10.1016/s0195-9255(98)00037-7)

- Fischer, T. B. (2002). *Strategic Environmental Assessment in Transport and Land Use Planning* (1st ed.). Routledge.
- Fischer, T. B. (2010). *The Theory and Practice of Strategic Environmental Assessment*. Taylor & Francis.
- Fischer, T. B., Kidd, S., Jha-Thakur, U., Gazzola, P., & Peel, D. (2009). Learning through EC directive based SEA in spatial planning? Evidence from the Brunswick Region in Germany. *Environmental Impact Assessment Review*, 29(6), 421–428.
<https://doi.org/10.1016/j.eiar.2009.03.001>
- Frank Bold. (2021, December 10). *Územní řízení* | Frank Bold. <https://frankbold.org/i>.
<https://frankbold.org/poradna/stavebni-a-uzemni-rizeni/stavebni-a-uzemni-rizeni/uzemni-rizeni/rada/uzemni-rizeni>
- Fundingsland Tetlow, M., & Hanusch, M. (2012). Strategic environmental assessment: the state of the art. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 30(1), 15–24.
<https://doi.org/10.1080/14615517.2012.666400>
- Gachechiladze, M. (2010). *Strategic Environmental Assessment Follow-up: from Promise to Practice. Case studies from the UK and Canada*.
<https://www.etd.ceu.edu/2011/ephgam01.pdf>
- Gachechiladze, M., Noble, B. F., & Bitter, B. W. (2009). Following-up in strategic environmental assessment: a case study of 20-year forest management planning in Saskatchewan, Canada. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 27(1), 45–56.
<https://doi.org/10.3152/146155109x430362>
- Gachechiladze-Bozhesku, M., & Fischer, T. (2012). Benefits of and barriers to SEA follow-up — Theory and practice. *Environmental Impact Assessment Review*, 34, 22–30.
<https://doi.org/10.1016/j.eiar.2011.11.006>
- Geißler, G., Rehhausen, A., Fischer, T. B., & Hanusch, M. (2019). Effectiveness of strategic environmental assessment in Germany? – meta-review of SEA research in the light of effectiveness dimensions. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 37(3–4), 219–232. <https://doi.org/10.1080/14615517.2019.1587944>

- Hanusch, M., & Glasson, J. (2008). Much ado about SEA/SA monitoring: The performance of English Regional Spatial Strategies, and some German comparisons. *Environmental Impact Assessment Review*, 28(8), 601–617. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2007.12.001>
- Heuvelhof, E. T., & Nauta, C. (1997). The effects of environmental impact assessment in the Netherlands. *Project Appraisal*, 12(1), 25–30. <https://doi.org/10.1080/02688867.1997.9727034>
- Holá, D. (2021). *Meta-evaluace efektivnosti a dopadů na ŽP implementace Integrovaného regionálního operačního programu. ČZU - FŽP.*
- Holeček, J., Binek, J., Galvasová, I., Chabičovská, K. ř., & Svobodová, H. (2012). *Metodika "RoIA - Nastavení implementačních procesů koncepčních dokumentů na krajské a obecní úrovni s cílem snížení implementačních deficitů."* GaREP.
- Jančářová, I. (2019). *Právo životního prostředí pro bakaláře.* Masarykova univerzita.
- Jančářová, I., Židek, D., Hanák, J., Dudová, J., Průchová, I., & Pekárek, M. (2016). *Právo životního prostředí: obecná část.* Masarykova univerzita.
- Jones, C., Baker, M., Carter, J., Jay, S., Short, M., & Wood, C. (2005). *Strategic Environmental Assessment and Land Use Planning: An International Evaluation.* Routledge.
- Keken, Z. ě. (2021). *SEA - studijní texty.* Fakulta životního prostředí - ČZU.
- Kjørnø, L., & Thissen, W. A. (2000). Rationality in decision- and policy-making: implications for strategic environmental assessment. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 18(3), 191–200. <https://doi.org/10.3152/147154600781767402>
- Lee, N., & Walsh, F. (1992). Strategic environmental assessment: an overview. *Project Appraisal*, 7(3), 126–136. <https://doi.org/10.1080/02688867.1992.9726853>
- Lundberg, K., Balfors, B., Folkesson, L., & Nilsson, M. (2010). SEA monitoring in Swedish regional transport infrastructure plans — Improvement opportunities identified in practical experience. *Environmental Impact Assessment Review*, 30(6), 400–406. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2009.12.002>
- MD. (2021). *Transevropská dopravní síť (TEN-T).* [Www.Mdcr.Cz](http://www.Mdcr.Cz). [https://www.mdcr.cz/Dokumenty/Strategie/Transevropske-dopravni-site-\(TEN-T\)](https://www.mdcr.cz/Dokumenty/Strategie/Transevropske-dopravni-site-(TEN-T))

- MENDELU. (2020). *SWOT analýza* [Slides]. [Http://User.Mendelu.Cz](http://User.Mendelu.Cz).
http://user.mendelu.cz/xbadal/Studijni%20opory/Hospodarska%20informatika/Stud_mat/SWOT%20anal%FDza.pdf
- MF. (2013). *Metodika přípravy veřejných strategií*. ministerstvo financí.
<http://www.mmr.cz/getmedia/1b4251e9-f7ad-4339-a7cf-9196ae4a40ed/Metodika-pripravy-verejnych-strategii.pdf>
- MMR. (2007). *NÁRODNÍ STRATEGICKÝ REFERENČNÍ RÁMEC ČR 2007–2013*.
https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/_NSR_R_text_schvaleny_2007.pdf
- MMR. (2013). *Metodický pokyn „Zásady tvorby a používání indikátorů v programovém období 2014–2020“*. Ministerstvem pro místní rozvoj ČR.
<https://docplayer.cz/354506-Zasady-tvorby-a-pouzivani-indikatoru.html>
- MMR. (2014). *DOHODA O PARTNERSTVÍ PRO PROGRAMOVÉ OBDOBÍ 2014–2020*.
<https://www.dotaceeu.cz/cs/fondy-eu/2014-2020/dohoda-o-partnerstvi>
- MMR. (2021a). *Návrh Dohody o partnerství v programovém období 2021–2027*.
<https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/s>
- MMR. (2021b). *Priority a cíle pro programové období 2021–2027*.
<https://www.dotaceeu.cz/getmedia/2caca91a-2182-473b-872d-96268f55b46f/Cile-politiky-soudrznosti-a-tematicke-tabulky.pdf.aspx>
- MMR. (2022). *Vybrané indikátory v DoP 2014–2020*.
- Morrison-Saunders, A., & Arts, J. (2006). *Assessing Impact: Handbook of EIA and SEA Follow-up*. Routledge.
- Musil, M., & Smutný, M. (2019). Effectiveness of strategic environmental assessment in the Czech Republic. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 37(3–4), 199–209.
<https://doi.org/10.1080/14615517.2019.1578482>
- MŽP. (2004). *Metodika posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí*. Ministerstvo životního prostředí.
[https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/3FBA2DEF8ACDE7F5C1256F5C002C1E99/\\$file/metodika_posuzovani_elverze.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/3FBA2DEF8ACDE7F5C1256F5C002C1E99/$file/metodika_posuzovani_elverze.pdf)

- MŽP. (2016). *Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj (Cílů udržitelného rozvoje) v České republice*.
[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/agenda_2030/\\$FILE/OUR_ImplementaceAgendy2030_20190121.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/agenda_2030/$FILE/OUR_ImplementaceAgendy2030_20190121.pdf)
- MŽP. (2020). *Udržitelný rozvoj*. Ministerstvo životního prostředí.
https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj
- Nilsson, M., Wiklund, H., Finnveden, G., Jonsson, D. K., Lundberg, K., Tyskeng, S., & Wallgren, O. (2009). Analytical framework and tool kit for SEA follow-up. *Environmental Impact Assessment Review*, 29(3), 186–199.
<https://doi.org/10.1016/j.eiar.2008.09.002>
- OECD. (1993). *OECD Core Set of Indicators for Environmental Performance Reviews. A Synthesis Report by the Group on the State of the Environmen*.
[https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=OCDE/GD\(93\)179&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=OCDE/GD(93)179&docLanguage=En)
- OECD. (2004). *OECD KEY ENVIRONMENTAL INDICATORS*.
<https://www.oecd.org/env/indicators-modelling-outlooks/31558547.pdf>
- Owens, S., Rayner, T., & Bina, O. (2004). New Agendas for Appraisal: Reflections on Theory, Practice, and Research. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 36(11), 1943–1959. <https://doi.org/10.1068/a36281>
- Partidario, M. (2011). SEA process development and capacity-building – a thematic overview. In *Handbook of Strategic Environmental Assessment* (1st ed., pp. 437–444). Routledge.
- Partidário, M. R., & Arts, J. (2005). Exploring the concept of strategic environmental assessment follow-up. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 23(3), 246–257.
<https://doi.org/10.3152/147154605781765481>
- Persson, S., & Nilsson, M. (2007). Towards a framework for sea follow-up: theoretical issues and lessons from policy evaluation. *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, 09(04), 473–496. <https://doi.org/10.1142/s1464333207002901>

- Peterson, K., & Vahtrus, S. (2019). Factors affecting SEA effectiveness in Estonia. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 37(3–4), 210–218.
<https://doi.org/10.1080/14615517.2019.1595935>
- Pondělíček, M. (2009). *Indikátory rozvoje v udržitelné krajině. In: Člověk, stavba a územní plánování III. ČVUT v Praze, Fakulta stavební.*
- Retief, F., Jones, C., & Jay, S. (2008). The emperor's new clothes — Reflections on strategic environmental assessment (SEA) practice in South Africa. *Environmental Impact Assessment Review*, 28(7), 504–514. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2007.07.004>
- Rozas-Vásquez, D., Fürst, C., & Geneletti, D. (2019). Integrating ecosystem services in spatial planning and strategic environmental assessment: The role of the cascade model. *Environmental Impact Assessment Review*, 78, 106291.
<https://doi.org/10.1016/j.eiar.2019.106291>
- Runhaar, H., Gommers, A., Verhaegen, K., Cooman, K., & Corens, P. (2019). The effectiveness of environmental assessment in Flanders: An analysis of practitioner perspectives. *Environmental Impact Assessment Review*, 76, 113–119.
<https://doi.org/10.1016/j.eiar.2019.02.006>
- Růžička, Z. ě. (2016). *KA 3: Návrh využití referenčního modelu TAFTIE v podmínkách České republiky Příloha 1: Indikátory – indikátorová soustava – logický rámec indikátorové soustavy.* https://www.tacr.cz/dokums_raw/projekty/KA3%20-%20př%C3%ADloha%20metodiky%20TAFTIE%20-%20Indikátory.pdf
- Sadler. (2004). On evaluating the success of EIA and SEA. In *Assessing impact – handbook of EIA and SEA follow-up.*(pp. 248–285). London: Earthscan.
- Sadler, B., & Verheem, R. (1996). Strategic environmental assessment-status, challenges and future directions. *Hague: Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment.*
- Stoeglehner, G. (2010). Enhancing SEA effectiveness: lessons learnt from Austrian experiences in spatial planning. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 28(3), 217–231. <https://doi.org/10.3152/146155110x12772982841168>
- Svoboda, P., & Zahumenská, V. (2019). *Občanův průvodce po územním plánu (po novele stavebního zákona).* Arnika.

- TA ČR. (2019). *Metodika hodnocení programů TA ČR*. https://www.tacr.cz/wp-content/uploads/documents/2020/08/27/1598510913_Metodika%20hodnocen%C3%AAD%20programů.pdf
- Therivel, R. (1995). Environmental Appraisal of Development Plans: Current status. *Planning Practice & Research*, 10(2), 223–234. <https://doi.org/10.1080/02697459550036739>
- Therivel, R. (2010). *Strategic Environmental Assessment in Action* (2nd ed.). Routledge.
- Therivel, R., & González, A. (2019). Introducing SEA effectiveness. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 37(3–4), 181–187. <https://doi.org/10.1080/14615517.2019.1601432>
- Therivel, R., & Minas, P. (2002). Ensuring effective sustainability appraisal. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 20(2), 81–91. <https://doi.org/10.3152/147154602781766717>
- Therivel, R., & Paridario, M. R. (1996). *The Practice of Strategic Environmental Assessment*. Routledge.
- Tokarczyk-Dorociak, K., Kazak, J. K., Anna, H., Szewrański, S., & ŚWiąder, M. (2019). Effectiveness of strategic environmental assessment in Poland. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 37(3–4), 279–291. <https://doi.org/10.1080/14615517.2019.1601441>
- Tuháček, M., Jelínková, J., & Kolektiv, A. (2015). *Právo životního prostředí - praktický průvodce*. Grada.
- UN. (2008). *Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies* (3rd ed.). United Nations.
- UNECE. (2016, January 18). *The UNECE Protocol on Strategic Environmental Assessment* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=KTHKqx-C_C8
- UNIC Praha. (2021). *Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)*. osn.cz. <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>
- Vačkář, D. (2007). Ekologické indikátory pro měření stavu přírody In: Životné prostredie. *Životné Prostredie*, 41.
- Verheem, R., & Dusik, J. (2011). *A hitchhiker's guide to SEA: are we on the same planet*. Opening plenary. IAIA Special Conference on SEA, Prague.

- Vláda ČR. (2017). *Strategický rámec Česká republika 2030*. Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj.
- Wood, C., & Dejeddour, M. (1992). Strategic environmental assessment: ea of policies, plans and programmes. *Impact Assessment*, 10(1), 3–22.
<https://doi.org/10.1080/07349165.1992.9725728>
- Zdražil, V., Keken, Z. ě., Zítková, J., Franke, D., Holá, D., Hanušová, T., & Mudra, S. (2021). *Dohoda o partnerství pro programové období 2021–2027 - Vyhodnocení koncepce z hlediska vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví*.
https://portal.cenia.cz/eiasea/detail/SEA_MZP161K?lang=cs
- Zvijáková, L., Zeleňáková, M., & Purcz, P. (2014). Evaluation of environmental impact assessment effectiveness in Slovakia. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 32(2), 150–161. <https://doi.org/10.1080/14615517.2014.893124>